

ویژگیهای آماد و پشتیبانی جنگ‌های آینده برگرفته از تجربیات آماد و پشتیبانی هشت

سال دفاع مقدس و جنگ‌های معاصر

عباس نیلفروشان^۱، سهیل امامیان^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۱

چکیده:

جنگ آینده و ترسیم تصویر روشنی از آن همواره مشکلاتی را برای راهبرد نویسان و تحلیل‌گران مسائل نظامی بوجود آورده است. موفقیت در ترسیم تصویر نزدیک به آنچه رخ خواهد داد و آمادگی برای آن، مزیت فوق‌العاده‌ای به هر کشور خواهد بخشید و درطول تاریخ نیز عدم موفقیت در ترسیم صحیح جنگ آینده باعث بروز شکست‌های سنگینی برای کشورها گردیده است. نگاه به جنگ آینده از منظر آماد و پشتیبانی دارای اهمیت خاصی است. آماد و پشتیبانی در دفاع مقدس به‌عنوان یک تجربه شگرف، ترکیبی از نسل‌های مختلف جنگ‌ها بشمار می‌رود که مبانی شناختی خاص خود را دارد و لازم است از تجربیات این نبرد و سایر جنگ‌های معاصر که بوقوع پیوسته، بهره‌برداری کاملی جهت ارائه ویژگیهای آماد و پشتیبانی آینده صورت گیرد. از طرفی جهت پاسخگویی به صحنه‌های متنوع یک نبرد آتی که تعیین حدود آن قابل پیش‌بینی نیست، نیاز به آماد و پشتیبانی متفاوتی وجود دارد تا قدرت مقابله و هدایت انواع درگیری‌ها و جنگ‌ها در بعد داخلی و فرامرزی فراهم شود. در این مقاله، مطابق تجربیات و آموخته‌های علمی کسب شده آماد و پشتیبانی در دفاع مقدس و همچنین تحلیل نبردهای معاصر، ویژگیهای پیشنهادی آماد و پشتیبانی جنگ‌های آینده بیان گردیده است. این تحقیق از نظر نوع، کاربردی و از نظر روش، توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد و به صورت ترکیبی (کیفی-کمی) انجام می‌شود. در این پژوهش، از روش تحلیل محتوای کیفی و همچنین از روش مقایسات زوجی جهت اولویت بندی ویژگیهای آماد و پشتیبانی برای جنگ‌های آینده استفاده گردیده و در انتها با استفاده از مقایسات زوجی تعداد ده ویژگی ارائه گردیده است.

واژگان اصلی: آماد و پشتیبانی، دفاع مقدس، جنگ‌های معاصر، جنگ‌های آینده، مقایسات زوجی.

۱. دانشیار دانشکده و پژوهشکده فرماندهی و مدیریت ولایت (دافوس)، تهران، ایران

۲. استادیار دانشکده فنی و مهندسی دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

سامانه آماد و پشتیبانی (لجستیک) مرکز ثقل طرفین نبرد می‌باشد که توجه اساسی طراحان عملیاتی را جلب نموده و نقش منبع قدرت و استعداد را ایفا می‌نماید. آماد و پشتیبانی، پشتیبان استراتژی است و بالعکس. تعامل دو سویه این دو بر یکدیگر، محیط نبردهای آینده و همچنین "آیین رزم" را رقم می‌زنند. به آن بخش از آماد و پشتیبانی که معمولاً قدرت استراتژی را به نمایش می‌گذارد "ماشین جنگ" گفته می‌شود. ماشین جنگ نشان دهنده قدرت تسلیحاتی و تجهیزاتی است که در مباحث نظامی به عنوان موازنه نظامی مطرح می‌شود. حوادث و رویدادهای نظامی در دو دهه اخیر، عملکرد ارتش آمریکا (در بالکان، افغانستان و عراق) و همچنین عملکرد ارتش روسیه (در مقابل اکراین) و بکارگیری شیوه‌های جدیدی از نبرد که کاملاً متفاوت بوده را شاهد بودیم. عمدتاً در این نبردها از تجارب گذشته با بهره مندی از تکنولوژی تسلیحاتی و اطلاعاتی استفاده گردیده است. با نگرشی عمیق به اینگونه نبردها، صاحب‌نظران نظامی را در همه عرصه‌ها به فعالیت واداشت تا از زوایای گوناگون به مباحث مربوط به برخوردهای نظامی از جمله جنگهای آینده بپردازند، پیروزی در میدان رزم تنها با شجاعت فرماندهان و ایثار و فداکاری رزمندگان حاصل نمی‌شود بلکه بخش قابل ملاحظه‌ای از آن در نتیجه پیشینی‌ها و برنامه ریزی‌های قبل از وقوع جنگ حاصل می‌شود و به همین علت است که قرآن مسلمانان را به مهیا شدن و آمادگی در برابر دشمنان آشکار و پنهان فرا می‌خواند. پشتیبانی کردن یگانهای نظامی در هر عملیاتی یکی از عوامل اساسی است که می‌تواند سهم و تأثیر بسزایی در پیروزی و موفقیت یگانها در انجام مأموریت داشته باشد. پیش بینی و توان انجام به موقع جایگزینی نیروهای جنگی، رساندن اقلام و ملزومات مورد نیاز برای رزم و بویژه تدارک غذایی نیروهای رزمنده، ترابری و جابجایی آنها و حتی توان تخلیه بموقع مجروحین تأثیر مستقیم بر آمادگی رزمی و توان دفاعی و رزمی نیروها دارد و به تنهایی عدم انجام هر کدام از موارد بالا می‌تواند زمینه شکست هر یگان نظامی را فراهم آورد. لذا تدوین و ارائه استراتژی نظامی مناسبی که بتواند در صحنه‌های رزم در جنگهای آینده بموقع و مناسب جوابگوی تأمین نیازمندی‌های یگانها برای ادامه جنگ و رزم باشد می‌تواند کارآیی رزمی یگانها را بالا برده و امکان پیروزی آنها را افزایش دهد. عملکرد نیروهای آمریکایی و متحدین آنها در جنگهای اخیر در افغانستان و عراق و همچنین جنگ روسها با اکراین ماهیت جدیدی از جنگ را ارائه نمود و کشور ما که تهدید اصلی خویش را آمریکا می‌داند برای بیان جنگهایی که در آینده ممکن است در

آن درگیر شود نباید صرفاً به تجارب ناشی از جنگ‌های پیشین خود اکتفا کند. بلکه با استفاده از تجارب ارزنده آماد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس، جنگ‌های جدیدی که در سطح منطقه اتفاق افتاده و تجزیه و تحلیل لازم را با توجه به آینده پژوهی انجام گرفته، ویژگیهای آماد و پشتیبانی جنگ‌های آینده را مدون نماید.

بررسی مبانی نظری و پیشینه تحقیق

در رابطه با موضوع این تحقیق، علاوه بر تحقیقات گوناگون در حوزه آماد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس و زنجیره تأمین و آماد و پشتیبانی (لجستیک) جنگ‌های معاصر در مجلات و پایگاه‌های علمی، تحقیقاتی در دانشگاه عالی دفاع ملی، دافوس و مرکز مطالعات راهبردی آجا و سپاه، مرکز مطالعات، تحقیقات و تدوین آیین نامه‌های رزمی نزاچاو سپاه و همچنین مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی انجام شده است، همچنین مصاحبه‌های قابل توجهی در این خصوص وجود دارد که به‌طور نمونه می‌توان به "نشان بی‌نشان‌ها" که در قالب یک مستند ۳۰ قسمتی از رسانه ملی نیز پخش گردیده، اشاره نمود. مستند "سنگ تدارکات" نیز در همین خصوص تدوین گردیده است. مستندات دیگری از قبیل مصاحبه خبرگان، ثبت تجارب خبرگان آماد و پشتیبانی، مستند تدارکات در مرکز، تدارکات در جبهه شمال غرب، جنوب و غرب و... نیز در دسترس محققین قرار داده شده است. در این زمینه محققین از مصاحبه‌های ریاست محترم ستاد کل نیروهای مسلح و فرمانده کل سپاه در اولین همایش آماد و پشتیبانی دفاعی در گام دوم انقلاب و سایر فرماندهان نظامی و آماد و تدارکات ارتش و سپاه نیز استفاده نموده‌اند. بانک اطلاعاتی تدارکات دفاع مقدس در مرکز مطالعات و پژوهش‌های لجستیکی سپاه نیز یکی دیگر از منابع تحقیق بوده است. این بانک شامل تمام کلیدواژه‌های تدارکاتی دفاع مقدس از زبان راویان، دفاتر و... دفاع مقدس که در مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس موجود بوده، در این پژوهش استفاده گردیده. عناوین مقالات و نشریات مورد مطالعه به شرح زیر می‌باشد.

هرچند تفاوت‌هایی بین لجستیک در سازمان‌های نظامی و غیرنظامی وجود دارد، لیکن در سازمان‌های دفاعی کشور از واژه آماد و پشتیبانی به جای لجستیک استفاده می‌شود. مأموریت آماد و پشتیبانی در سازمان‌های نظامی عبارت است از تلاش در فراهم نمودن زمینه‌های آماد

(تدارکات)، ترابری، نگهداری و تعمیر، بهداشت و درمان، تخلیه و بستری کردن مجروحین، مهندسی و امور کارگری، مخابرات و امور متفرقه به منظور ایجاد و حفظ توان و اقتدار نیروهای مسلح و پشتیبانی مداوم از آنها در راستای اجرای موفق و مؤثر عملیات نظامی محوله با آنان (غلامی و فرهادی، ۱۴۰۰). آماد و پشتیبانی (لجستیک نظامی) قسمتی از زنجیره تأمین نظامی است که ارزش زمان و مکان را به آن افزوده و به عبارتی با در اختیار گرفتن علم لجستیک، بخشی از زنجیره تأمین که نحوه اجرا و کنترل موجودی و ارائه خدمات و یا اطلاعات مرتبط از محل تولید تا نقطه مصرف و در نهایت برآورده شدن نیازهای رزمی است را می‌توان مدیریت نمود (جوشقانی و غفاری توران، ۱۳۹۱). در ارتش مدیریت آماد و پشتیبانی به کلیه فعالیت‌های هماهنگ شده‌ای اطلاق می‌گردد که بررسی و برآورد نیازهای بخش‌های مختلف ارتش از قبیل وسایل و ابزارآلات، ماشین آلات و تجهیزات، تأسیسات، قطعات و مواد را در بر می‌گیرد و کلیه امور مربوط به تهیه، تولید، ذخیره‌سازی، حمل و نقل، انبارداری، توزیع، جا به جایی برابر دستورالعمل‌های موجود را شامل می‌شود (شاه محمدی، ۱۴۰۱). طراحی یک سازمان آماد و پشتیبانی برتر، بر اساس سایر اجزای آماد و پشتیبانی یکپارچه برنامه ریزی می‌گردد. کیفیت نظام طرح‌ریزی و کنترل آماد و پشتیبانی و نظام‌های اطلاعات پشتیبان نوع سازماندهی کارکنان و نیازهای سازمان را تعیین می‌کند. (Rietjens et al, 2010) مسئله طراحی زنجیره تأمین یکی از مسائل زیر ساختاری در مدیریت زنجیره تأمین در نبردهای معاصر و آینده است که تصمیم‌های راهبردی و راهکنشی را در برمیگیرد در سطح راهبردی تصمیمات بلندمدتی در خصوص مشخصات مهم تسهیلات جدید از قبیل تعداد، مکان، ظرفیت و فناوری آنها گرفته می‌شود و در سطح راهکنشی نیز تصمیم‌های مهمی در مورد مقدار جریان بین موجودیها، مقادیر خرید یا سفارش، تولید و نگهداری موجودی گرفته می‌شود (Baghalian, 2013). امروزه بسیاری از خبرگان معتقدند با توجه به عدم قطعیت‌های متعدد در زنجیره تأمین نبردهای آینده که مبتنی بر نبردهای گذشته نه چندان دور می‌باشد باید بتوان عدم قطعیت را در طراحی زنجیره تأمین مدلسازی کرد، عدم قطعیت بخش غیرقابل اجتناب محیط‌های امروزی است که از منابع مختلفی ناشی می‌شود. (Tabrizi & Razmi, 2013) در مقاله دیگری به ارائه الگوی کارکردی متناسب آماد و پشتیبانی نژاجا بر اساس توزیع سلولی در جنگ آینده که تاسی از نبردهای معاصر می‌باشد با رویکرد ناهمطراز پرداخته است. ضمن اینکه نتایج آماری این تحقیق نشان می‌دهد ویژگی‌های حاکم بر صحنه جنگها در آینده نیاز به سامانه و نظام متناسبی برای

تأمین نیازمندی یگانها در رزم دارد که قادر باشد با یک اجرای غیر تمرکزی و منطقه‌ای و با حداکثر بهره‌گیری از امکانات و منابع محلی و همچنین توانمندیهای بخش غیرنظامی به نوعی عمل نماید که خوداتکا و خود کافی باشد و توانمندیهای دشمن نتواند استمرار پشتیبانی را قطع نماید (باقری، ۱۳۸۷). در مطالعات گروهی شماره ۱۹ دوره ۲۶ دافوس آجا (۱۳۹۵)، قابلیت تأمین نیازمندی سامانه آمادی توسط آماد و پشتیبانی فعلی نزاجا در صحنه جنگ‌های آینده با ۸۳/۹۲ درصد تأثیر، قابلیت تأمین نیازمندی سامانه ترابری توسط آماد و پشتیبانی فعلی نزاجا در صحنه جنگ‌های آینده با ۹۶/۶۴ درصد تأثیر، قابلیت تأمین نیازمندی سامانه نت توسط آماد و پشتیبانی فعلی نزاجا در صحنه جنگ‌های آینده با ۸۹/۲۷ درصد تأثیر ارزیابی گردیده است. در مقاله دیگری با ارائه یک الگوی مفهومی نشان داده‌اند که در جنگ‌های ترکیبی اخیر به یک سامانه آماد و پشتیبانی به هنگام با چابکی و انعطاف پذیری بالا و خلاقیت محور نیاز است، زیرا در این نوع از جنگ با عدم قطعیت‌های زیادی مواجه بوده و شرایط دائماً دستخوش تغییر است. سامانه آماد و پشتیبانی باید بتواند در کمترین زمان ممکن، خود را با تغییرات و شرایط جدید صحنه عملیات تطبیق دهد. باید سیال، سریع و سفارش مدار عمل نموده و گوش به درخواست فرماندهان عملیاتی باشد (کرباسی و شهسواری، ۱۳۹۴). توسعه هر طرح و برنامه‌ای بر اساس پیشبینی‌های آینده تا حدودی امکان پذیر می‌باشد و این پیشبینی‌ها نیز به نوبه‌ی خود بر اساس مفروضاتی درباره آینده هستند. پایش محیطی در یک پروژه‌ی آینده پژوهی، با شناسایی تغییرات و توسعه‌های جدید و موضوعات در حال ظهور می‌تواند مفروضات گذشته را به چالش کشیده و دیدگاه‌های جدیدی را نسبت به تهدیدها و فرصت‌های آینده مهیا کند. پایش محیطی و گردآوری اطلاعات یکی از حساس‌ترین و مهمترین مراحل هر پروژه‌ی آینده پژوهی است (علیزاده، ۱۳۸۸). در مقاله دیگری مطرح گردیده که سه سامانه آماد و پشتیبانی یکپارچه، چابک و ناب می‌توانند به عنوان ابعاد اصلی الگوی پشتیبانی مطلوب در بحران مورد استفاده قرار گیرد. همچنین یازده مؤلفه پذیرفته شده در وضعیت‌های بحرانی به ترتیب اولویت مرکب از اهداف یکپارچه، طراحی یکپارچه، عملکرد یکپارچه، واکنش سریع، فناوری، انعطاف پذیری، مشتری مداری، حذف اتلاف، بهبود مستمر، استانداردسازی و بهنگام بودن می‌باشد و این ابعاد برگرفته از سامانه آماد و پشتیبانی یکپارچه، چابک، ناب می‌باشد. پس از مطالعات انجام گرفته در این حوزه، وجه اشتراک مطالعات انجام گرفته در حوزه ویژگی‌های آماد و پشتیبانی این پژوهش‌ها بیشتر در قلمرو موضوعی مشترک بودند و در اکثر مطالعات به

ویژگی‌هایی مانند یکپارچگی، چابکی، سرعت عمل اشاره شده است. ولی وجه افتراق این پژوهش با سایر تحقیقات در قلمرو سازمانی، زمانی و رویکرد آنها و به همراه هم می‌باشد. به طور نمونه در مورد تفاوت رویکردی، یکی از تحقیقات انجام شده در حوزه آماد و پشتیبانی که متأثر از نبردهای معاصر بوده را با تأکید بر فناوری‌های دفاعی بررسی کرده و در تحقیقات دیگری آماد و پشتیبانی آینده را در زمان بحران در موردی مشخص تحلیل نموده است (نصرت پناه و کریمی، ۱۳۹۴). در مقاله دیگری نویسنده به تبیین ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی علیه ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده از این تحقیق مشخص گردید که ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛ بر اساس شاخص‌های عدم قطعیت آینده مشتمل بر تهدید، بازدارندگی و تعاملات بین المللی در هشت حوزه تهاجم نظامی (هوا - دریا)، نیابتی دولت محور و غیردولتی، براندازی نرم، تحریم همه جانبه، بی ثبات سازی داخلی، تنش مقطعی و نافرمانی، نفوذ و استحاله قابل دسته بندی است؛ که در آن مهم ترین ویژگی‌ها شامل استفاده از سلاح‌های نوین و فضای مجازی، نوع و بازار تهدیدات از نوع هوشمند (ترکیبی) و عرصه‌ی آن متمرکز بر جنگ اطلاعاتی - امنیتی، فرهنگی و قومی و مذهبی است (ستاری خواه و همکاران، ۱۳۹۵). در مقاله ارائه یک الگوی لجستیکی جدید و ترکیبی برای جنگ‌های آینده به این نکته اشاره داشتند که باکنار هم گذاشتن و ترکیب مؤلفه‌هایی از سیستم‌های لجستیکی مختلف که دارای سنخیت با ویژگی‌های خاص احصاء شده برای جنگ‌های آینده می‌باشد؛ یک الگوی ترکیبی جدید برای پشتیبانی نظامی و لجستیک جنگ‌های آینده پیشنهاد شده است. (خلیلی و امامیان، ۱۴۰۱)

تعاریف و کلیات

۱- جنگ آینده:

حجم گسترده‌ای از ادبیات مربوط به آینده و جنگ آینده منتشر شده، در عمده این ادبیات که در مورد جنگ مطرح شده دو نوع روش شناسی اصلی را برای بررسی و بیان این مفهوم به کار برده‌اند. روش شناسی نخست بر سناریوپردازی در مورد جهان و جنگ آینده و روش شناسی دوم بر توصیف روندهای کنونی و پیش بینی جهان آینده بر اساس آن استوار است. در پژوهش حاضر مفهوم جنگ آینده عبارت است از جنگ‌هایی که در آینده احتمال دارد جمهوری اسلامی ایران در

آن درگیر شود که این جنگها ماهیتاً با جنگهای ماقبل و تجربه شده حداقل سه تفاوت اساسی دارند؛ (باقری، ۱۳۸۷)

(۱) فناوری تسلیحاتی به مراتب پیشرفته‌تر از گذشته

(۲) استراتژی‌های جدید نظامی

(۳) توجه به شیوه‌های جنگ ناهم‌تراز در آنها

ویژگیهای جنگ‌های آینده:

مطالعات نشان می‌دهد جنگ آینده احتمالی موضوعی است که تقریباً همه کشورها در طرح‌ها، برنامه و ملاحظات دفاعی و امنیتی خود به آن پرداخته و بسته به نوع تهدیدی که در حریم امنیتی خود داشته‌اند آن را مطرح ساخته‌اند. اگرچه دیدگاه‌های مختلفی مطرح شده اما نهایتاً همه کشورها در موارد زیر اشتراک نظر دارند:

الف- فن‌آوریهای تسلیحاتی بسیار متفاوت از جنگهایی که تا کنون رخ داده است خواهد بود.

ب- جنگ‌ها در آینده کوتاه مدت، مستمر، سریع و شدید خواهند بود و قسمت عمده لوازم و زمینه‌های پیروزی یا شکست قبل از جنگ ایجاد می‌شوند.

ج- محیط جنگ آینده و جغرافیای جنگ متفاوت از گذشته خواهد بود.

د- زمان نقش کلیدی دارد.

ه- مردم دارای نقش محوری هستند و هزینه‌های جنگها بسیار بالا خواهد بود.

و- بدلیل شکاف استراتژیک قدرت بین بازیگران بین الملل، نقش نبردهای نا متعارف و نا منظم در جنگها بسیار پررنگ خواهد بود و قدرتهای برتر در مقابله با شیوه‌های جنگ نا منظم و نا متقارن آسیب پذیر خواهند بود.

ز- مقاومت، شکیبایی، میل به از خود گذشتگی و شجاعت راه‌های موثری است برای مقابله با دشمنی که به فناوری پیشرفته مجهز است و تمایل زیادی به درگیری طولانی و اگر آرمانی برای فدا شدن وجود نداشته باشد، هر طرف با هر اندازه توان دفاعی به اسانی شکست خواهد خورد. بنابراین وجود اراده جنگی، میل به دفاع و تمایل به جنگجویی کماکان مهمترین رکن قدرت دفاعی یک کشور را تشکیل می‌دهد.

ح- یکی از راههای مقابله با سلاحهای هوشمند در جنگهای آینده، تقسیم یگانهای بزرگ به یگانهای کوچک و متحرک است که خود بخود صحنه نبرد را افزایش خواهد داد.

- ط- آتش و مانور خصوصاً از طریق هوا در این جنگها همچنان حیاتی خواهد بود.
- ی- تصرف و کنترل زمین همچنان به عنوان معیاری برای پیروزی مطرح است و نیروی زمینی محور ارتش را تشکیل خواهد داد.
- ک- غیر قابل پیش بینی بودن حوادث و وضعیتها بدلیل رویکرد نامنظم در جنگهای آینده.

مشخصات جنگهای آینده

با بررسی آثار و دیدگاه برخی از نظریه پردازان نظامی غرب و رهنامه نظامی آمریکا، مشخصات زیادی برای جنگهای آینده قابل استخراج بود که در اینجا به تعدادی از آنها اشاره می شود: (حیدری و عبدی، ۱۳۹۱)

جدول ۱- برخی از مشخصات جنگهای آینده

تلاش در راستای کاهش هزینه‌های جنگ	انجام عملیات پیش دستانه	عملیات سریع و قاطع
تاکید بر عملیات سایبری و مجازی سازی جنگ	استمرار عملیات، تحت هر شرایطی در هر زمانی و مکانی به صورت ناپوسته و نامتناوب	راه اندازی ائتلاف و انجام عملیات مرکب
مدیریت آستانه تحمل ملتها	توسعه صحنه نبرد و نفوذ بر عمق هدف	انجام عملیات تأثیر محور یا مبتنی بر تأثیر
تغییر در نوع مانور	تکیه بر عملیات روانی	سینرژی یا هم افزایی قدرت
تکیه بر ابزارهای الکترونیکی و مخابراتی و پرداختن به جنگ الکترونیک	حمله به مراکز ثقل	انجام عملیات غیرخطی
رویکرد شبکه محوری به جنگ	آفند مسطح و تاکتیک عملیات موزاییکی	به کارگیری نیروهای ویژه
استفاده از توانمندیهای پهپاد	تهاجم هوایی و موشکی دقیق	ارزیابی همه جانبه اطلاعاتی
انتخاب راهبرد آمادی بر مبنای پشتیبانی متمرکز	مدیریت زمان	درگیری هم زمان در سطوح سه گانه

۲- جنگ ناهمتراز، ناهمگون

در واقع جنگ ناهمترازیا ناهمگون در منابع غربی به شرح زیر بیان شده است؛ در حوزه نظامی و امنیت ملی، عدم تقارن یا ناهمترازی یعنی اقدام، سازماندهی و تفکری متفاوت با دشمنان، به روشی که برتری و توانمندیهای خودمان را به حداکثر رسانده، از نقاط ضعف دشمنان بهره برداری نموده، ابتکار عمل را در دست گرفته و یا اینکه آزادی عمل بیشتری را کسب نمائیم. در تعریف امروزی نبرد ناهمتراز به عنوان یکی از نمودهای جنگ ترکیبی به نبردی گفته می‌شود که طرف‌های درگیر در آن از توانایی نظامی یکسانی برخوردار نیستند و بر خلاف نبردهای کلاسیک (مقارن) فرمول مشخصی برای موقعیت‌های خاص نظامی ندارند؛ بلکه از عملیات گوناگون، معمولاً برای استفاده از عامل غافلگیری برای ضربه زدن به دشمن استفاده می‌شود. بنابراین در این نبرد اگر دو یا چند جبهه مخالف در برابر هم قرار گرفته باشند، یکی از طرفین قدرت نظامی کمتری را نسبت به دیگری داشته باشد و برای پیروزی و تسلیم نشدن، از هر روشی خواه متعارف یا غیرمتعارف در تضعیف و عقب نشاندن دشمن استفاده می‌کند. در واقع می‌توان اینگونه تلقی کرد که سطح امکانات بالای یک طرف درگیری باعث اجتناب از رویارویی رو در رو (مستقیم و مقارن) از طرف ضعیف‌تر می‌شود. بنابراین آشنایی بهتر طرف ضعیف به زمین و اقلیم خود و توسل به ابزار سبک با توانایی‌های بالای تکنیکی و تاکتیکی، طرف قوی را وادار به انتخاب روش‌های نامتعارف و ناشناخته و در واقع خلق ابتکار جدید می‌کند که این اجتناب ناپذیر است. (باقری، ۱۳۸۷)

۳- جنگ نیابتی

طی یک دهه اخیر، تحولات رخ داده در برخی کشورهای منطقه از جمله سوریه، لبنان و یمن، سبب شده است مفهومی به نام «جنگ نیابتی» در ادبیات سیاسی و نظامی به کار گرفته شود. استفاده از مفهوم نبرد نیابتی برای تحلیل بسیاری از تحولات جاری در منطقه غرب آسیا، به امری مرسوم در میان بسیاری از رهبران و اندیشمندان تبدیل شده است؛ در تعریف مفهوم «جنگ نیابتی» گفته می‌شود که منظور از آن، جنگی میان دو طرف یا بیشتر است که در آن، دست‌کم یکی از طرف‌ها از سوی یک کشور خارجی حمایت می‌شود و هدف از آن نیز دستیابی به اهداف و منافع کشور یا کشورهای حامی است. بنابراین نبرد نیابتی یا وضعیتی است که در آن قدرت‌های درگیر به جای اینکه مستقیماً وارد جنگ با یکدیگر شوند با حمایت‌های مالی، تسلیحاتی و تبلیغاتی از

کشورها یا گروه‌های مسلح دیگری که با قدرت مقابل یا متحدان آن (غالباً بصورت ناهمتراز) در جنگند، سعی در تضعیف آن قدرت یا فشار بر آن می‌نمایند (همان منبع)

۴-نبرد ترکیبی

نبرد ترکیبی یا هیبریدی جنگی با ترکیبی از ابزارهای متعارف، ناهمتراز و بعضاً نیابتی است. نبرد ترکیبی شامل استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی از همه ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی و اقتصادی با هدف ایجاد بی ثباتی در کشور هدف است. نبرد ترکیبی جنگی است که نیروهای منظم و نامنظم قابل توجهی به طور همزمان تحت فرماندهی واحدی رزم می‌کنند. جنگ‌های هیبریدی می‌توانند توسط دولت‌ها یا نهادهای غیردولتی هماهنگ شوند. (پارندی،

۱۳۹۵)

جدول ۲- مقایسه جنگ‌های معاصر^۱

نبرد ناهمتراز	نبرد نیابتی	نبرد ترکیبی
<u>ویژگی‌ها یا مصادیق نبرد ناهمتراز:</u> تکیه بر ایدئولوژی/انسان محوری/ اتکای به مردم (مردمی کردن نبرد)/ تحرك پذیری/خطرپذیری معقول و حساب شده/حفظ توان روش‌ها و ابزار متفاوت، بدیع، متغیر و متناسب با مقتضیات/پرهیز از تکرار تاکتیک‌های انجام شده/ غیر تمرکزی بودن واحدها/تمرکز علیه مواضع ویژه/عدم وجود یگان‌های بزرگ/پیش‌بینی ناپذیری/پوشش و پنهان‌کاری عملیات/سادگی در عین پیچیدگی/فرسایشی/بهره‌گیری از موقعیت جغرافیایی/عدم قطعیت و پیش‌بینی ناپذیری/جنگ اطلاعاتی/ فریب و غافلگیری/تبلیغات روانی و	<u>ویژگی‌ها یا مصادیق نبرد نیابتی:</u> آسیب پذیری بالا محیط درگیری (مثلاً شهرها)/گرایش به پایتخت و مرکز گزینی/امکان حملات تروریستی و تخریب اماکن حساس و حیاتی/تاکید بر تصرف خطوط مواصلاتی و تصرف مراکز راهبردی /عدم تشخیص و شناسایی مواضع مدافعان و مهاجمان درگیری/ استفاده از جمعیت غیرنظامی/ استفاده گسترده از مین‌ها و بسته‌های انفجاری/دشواری در بکارگیری سلاح‌های سنگین متعارف/افزایش کسارایی و اثربخشی سلاح‌های تکتیرانداز/تأمین و استفاده از انواع وسایل جنگ سایبری و رسانه‌ای/	<u>ویژگی‌ها یا مصادیق نبرد ترکیبی:</u> حضور نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی/فرماندهی چندوجهی و غیرمتمرکز/مشارکت راهبردی/برون‌سپاری اقتصادی/ فقدان دکترین عملیاتی مشخص/ تهدیدات به شکل سریع نوظهور، متنوع، چندوجهی/لزوم اقدام همزمان در عرصه‌های مختلف نظامی، سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اطلاعاتی و رسانه‌ای/استفاده از ابزارهای چندوجهی از تمامی منابع نظامی و غیرنظامی داخلی و خارج میدان نبرد.

^۱ (FM 3-06, 2006)

نبرد ناهمتراز	نبرد نیابتی	نبرد ترکیبی
جنگ رسانه‌ای / استفاده ترکیبی از امکانات موجود/ بومی نمودن جنگ افزار، مهمات، تجهیزات و امکانات	امکان بکارگیری تجهیزات نوین جنگی برپایه فناوری‌های جدید	

۵- جنگ‌های نوپدید:

در یکی دو دهه اخیر از جانب نظریه پردازان و صاحب نظران نظامی و حتی سیاسیون عبارت‌های جنگ‌های نوین، جنگ‌های مدرن^۱، جنگ‌های تمیز، جنگ‌های آینده و جنگ ترکیبی در ادبیات مرتبط با امور نظامی اعم از گفتاری و یا نوشتاری در مقاطع مختلف زمانی به منظور بیان تغییرات و تحولات بوجود آمده در ماهیت جنگها و منازعات انسانی مطرح شده است. اما مراد هر یک از آنها در استفاده از این مفهوم گرچه دارای مشترکاتی بوده اما متناسب با مقتضیات زمان و مکان خاص خود و با دیدگاه‌های متفاوتی بیان شده است. ماهیت جنگها هم پا به پای تحولات بنیادی در ماهیت سایر پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی، علمی و فناوری، اقتصادی و سیاسی در حال دگرگونی بوده است، این دگرگونی گاه در قالب بیانی تازه و در حوزه بازانديشي نمودار شده و گاه حاصل هم افزایی علوم مختلف و نوآندیشی‌های صورت گرفته در چارچوب نظریات جدید رخ نموده است. در چند دهه اخیر شکل جنگ به مرور تغییر یافته و این تغییر مدتهای مدیدی از دید ناظران سیاسی پنهان مانده است به نظر می‌رسد که جنگهای کلاسیک بین کشورها که سناریوی جنگ سرد از آن متأثر بود به تاریخ پیوسته است. شکل تأمین هزینه در جنگهای نوین هم با جنگهای کلاسیک بین کشورها همواره متفاوت است؛ نمایش صحنه‌های جنگ الکترونیکی یا به اصطلاح، جنگ تمیز در حمله آمریکا به عراق با استفاده از رایانه‌های عملیاتی مختل کننده اعمال دشمن و بمبهای هوشمند نابودکننده عملیات ترابری و عبور و مرور تانکها، کامیون‌ها و توپهای جنگی موجب فلج شدن آتشیهای پشتیبانی و عملیاتیهای آماد و پشتیبانی عراق شد. (باقری، ۱۳۸۷)

۶- آماد و پشتیبانی (لجستیک)

واژه آماد و پشتیبانی معادل لجستیک است. در گذشته این واژه به صورت لجستیک بیان می شد که در سالهای اخیر معادل فارسی آن یعنی آماد و پشتیبانی جایگزین گردید. واژه لجستیک از صفت یونانی لوگیستیکوس به معنی ماهر در محاسبه مشتق شده است. در دوره‌های امپراتوری

روم و بیزانس، لاگیستا مأموری بود که این مهارت را به عنوان بخشی از حرفه خود به کار می گرفت. اصطلاح لجستیک ۲ در مفهوم وسیعتر و مدرنتر آن، ابتدا در نظریه جنگ جومینی مورد تأکید قرار گرفت: جومینی در توضیح مثلث استراتژی، تاکتیک و لجستیک و یا ارتباط متقابل آنها با یکدیگر، لجستیک را به عنوان وسایل و ترتیبیاتی توصیف می کند که به مورد اجرا گذاشتن استراتژی و تاکتیک را میسر می سازد. همچنین آماد و پشتیبانی در جامعترین معنای آن به جنبه‌هایی از عملیات نظامی اطلاق می گردد که به موارد زیر ارتباط می یابد:

- طراحی و توسعه، دریافت کردن، انبار کردن، حرکات، توزیع، نگهداری، اخراجات و تهیه اقلام و وسایل.

- ترابری و تخلیه، بستری کردن افراد.

- دریافت یا ساخت، نگهداری و تهیه تسهیلات.

- دریافت یا آماده نمودن خدمات

لجستیک امروزه در حوزه‌های صنعتی و بازرگانی وارد شده است. هم اکنون این واژه در دو حوزه نظامی و غیرنظامی کاربردی وسیع پیدا نموده و مفاهیم و کارکردهای آن در هر دو حوزه، ضمن بهره برداری متقابل از رشد قابل توجهی برخوردار گردیده است. (همان منبع)

۷- آماد

عبارت است از کلیه لوازم، اقلام و تجهیزاتی که برای نگهداری، عملیات رزمی و اداری یگانهای نظامی پیش بینی شده است و در حال حاضر در ۱۰ گروه به شرح زیر طبقه بندی شده است. طبقه ۱: جیره و علیق.

طبقه ۲: اقلام غیر عمده، جداول سازمان و تجهیزات و جداول سهمیه و توزیع.

طبقه ۳: مواد نفتی؛ انواع سوخت مایع، گاز و جامد، انواع روغن‌ها و ...

طبقه ۴: مصالح ساختمانی و کلیه وسایل نصب شده در ساختمان و مصالح سد و موانع.

طبقه ۵: انواع مهمات و مواد منفجره، ماسوره‌ها، چاشنی‌ها و سایر اقلام وابسته.

طبقه ۶: اقلام مورد نیاز شخصی مثل صابون، البسه غیر نظامی و ...

طبقه ۷: اقلام عمده؛ مانند تانک، وسایل پرنده، پرتاب کننده‌ها، خودروها و جنگ افزار.

طبقه ۸: اقلام بهداری، اقلام پزشکی، دندانپزشکی، دامپزشکی و قطعات یدکی بهداری.

طبقه ۹: قطعات یدکی؛ کلیه اقلام یدکی به استثنای قطعات یدکی طبقه ۸

طبقه ۱۰: وسایلی که جهت پشتیبانی از برنامه‌های غیرنظامی به کار می‌رود مانند وسایل توسعه کشاورزی و...

۸- دفاع مقدس

جنگ عراق با ایران که در ایران با نام جنگ تحمیلی یا دفاع مقدس و در زمان صدام در عراق با نام قادسیه صدام شناخته می‌شد، طولانی‌ترین جنگ متعارف در قرن بیستم میلادی و دومین جنگ طولانی این قرن پس از جنگ ویتنام بود که نزدیک به هشت سال به طول انجامید. جنگ به صورت رسمی در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ آغاز شد. در این روز درگیری‌های پراکنده مرزی دو کشور با یورش همزمان نیروی هوایی عراق به ده فرودگاه نظامی و غیرنظامی ایران و تهاجم نیروی زمینی این کشور در تمام مرزها به یک جنگ تمام عیار تبدیل شد. دفاع مقدس را در طیفی از جنگ‌های ناهمتر از میان ایران و رژیم عراق با همه حامیان شرقی، غربی و عربی آن، نیابتی-حمایتی با مشارکت حامیان هم‌سوی گفته شده از رژیم صدام و حتی ترکیبی معرفی و تحلیل نموده‌اند. (بیطرف، عیسائی، ۱۴۰۱)

از ویژگی‌ها و مصادیق دفاع مقدس با نقش‌آفرینی رزمندگان اسلام موارد زیر را می‌توان برشمرد:

- تکیه بر ایدئولوژی حسینی - مهدوی (نصرت الهی به‌عنوان رمز پیروزی)
- وصل به فرماندهی امام عارف تا فرماندهی چندوجهی متناسب با مقتضیات
- شهادت‌محوری، غیرت، وطن‌دوستی، آرمان‌خواهی و انسان‌سازی ویژه دفاع مقدس
- استقرار مدیریت انقلابی و التزام حداکثری در بخش‌های مختلف سپاه و سایر ارگان‌ها و نهادهای دولتی
- بسیج و مردمی‌سازی گسترده نبرد و کسب اعتماد و همراهی جوانان و سایر اقشار جامعه
- توجه ویژه به ابعاد روانی، عمومی و بسیج نیروها
- برون‌سپاری برخی از بخش‌های پشتیبانی و خدماتی و استفاده از عموم تخصص‌های مردمی
- برای بخش‌های مختلف و مورد نیاز جنگ
- استفاده ترکیبی از امکانات موجود
- انعطاف‌پذیری و واکنش سریع در برابر حملات دشمن
- عقلانیت، تدبیر، خطرپذیری معقول و حساب شده
- تحرک‌پذیری و سیالیت در جنگ و سایر بخش‌های فرهنگی و ارزشی

- تلاش جهت داخلی سازی جنگ افزار، مهمات، تجهیزات و امکانات و تولید محصولات جدید (موشک‌ها)
- حمایت از طرح‌های نو آورانه نظامی و توجه به تحقیقات منجر به کسب نتیجه و محصول.

۹- تجربه نگاری دفاع مقدس

یکی از ویژگی‌های جنگ‌ها، باقی ماندن تجربیات فراوان و قبل درس‌آموزی در زمینه‌های گوناگون است. درس‌آموزی از هر جنگی منجر به کاهش آسیب‌های جنگ بعدی و ارتقای بهره‌وری سازمانی می‌گردد. پس از جنگ‌های جهانی اول و دوم در کشورهای اروپایی انجام شد و استفاده از تجارب آن جنگ‌ها زمینه‌ساز بروز و ظهور فناوری‌های جدیدی در این کشورها شد (بیطرف و جان محمدی، ۱۴۰۱). جنگ تحمیلی عراق بر علیه ایران و دفاع مقدس هم از این قاعده مستثنی نیست. درس‌های زیادی در این جنگ در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، علمی و... قابل احصاء است. درس‌آموزی از گذشته و حفظ تجربیات و انتقال دانش حتی خلق دانش جدید در سازمان‌های نظامی در آنجا ضرورت و اهمیت خود را نشان می‌دهد که بدانیم سازمان نظامی سازمانی رقابتی است و باید بتواند با سازمان‌های نظامی دیگر رقابت کند و آنها را شکست دهد (ادیبی سده، ۱۳۸۸). تحلیلگران معتقدند میراث ماندگار جنگ هشت ساله برای جامعه امروز، مدیریت جهادی است؛ چرا که اگر مدیریت و فرماندهی جنگ ما جهادی نبود، قطعاً جنگ ما این گونه به دفاع مقدس تبدیل نمی‌شد. در پرتو مدیریت جهادی بود که حماسه‌ها خلق شد و از کمترین امکانات، بیشترین بهره‌برداری صورت گرفت. این موضوع باید برای امروز ما الگو قرار گیرد. در حقیقت امروز "جهاد" در همه عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی ادامه دارد و عرصه منازعه ما با دشمن و متحدان در همه حوزه‌ها هویداست. رهبر معظم انقلاب مدیریت جهادی را نوعی روحیه و فرهنگ مبارز جویی و نشگری آگاهانه معنا و تفسیر می‌کنند؛ معنایی که در فرهنگ اسلامی ملی ما مصداق‌های فراوانی برای آن می‌توان برشمرد. ایشان در این زمینه می‌فرمایند، معیار جهاد، شمشیر و میدان جنگ نیست؛ معیار جهاد همان چیزی است که امروز در زبان فارسی ما در کلمه مبارزه معنا می‌شود. معظم له در جایی دیگر به تشریح مفهوم جهاد به مثابه مبارزه می‌پردازند. جهاد در زبان عربی عیناً به همین معناست؛ یعنی مبارز. جهاد در قرآن و حدیث هم به همین معناست، جهاد همه جا به معنای جنگ مسلحانه نیست. (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳)

۱۰- نقش و جایگاه تدارکات در دوران دفاع مقدس

نهاد سپاه بر اساس ضرورت‌های انقلاب اسلامی تأسیس شد و با توجه به نیازهای دفاع مقدس گسترش یافت و طبق ضرورت‌های سازمانی به تکامل رسید. تدارکات سپاه نیز به‌عنوان بخشی از این سیستم و با مأموریت پشتیبانی این سازمان که درگیر بحران‌ها (مقابله با ضدانقلاب و جنگ تحمیلی) بود، شکل گرفت و با پشت سر نهادن فراز و نشیب‌ها و کسب تجارب ارزنده در طول مدت عمر خود به بالندگی رسید. بخشی از گستردگی و ایجاد تنوع در وظایف و مأموریت‌های تدارکات بر اساس شرایط و ضرورت‌های حاکم در دوران دفاع مقدس بوده است. تدارکات رزمندگان اسلام از اولین نقطه در روستاها، تا آخرین سنگر در خط مقدم جبهه‌ها مرهون ایثار و تلاش شهدا و رزمندگان گمنام آمادو پشتیبانی بود. با مطالعه اسناد جنگ، حضور پررنگ و جان برکفانه عناصر تدارک جبهه و نقش بسزای تدارکات در موفقیت‌های رزمندگان روشن‌تر می‌شود. قدر مسلم وقتی گفته می‌شود که برای اعزام و تجهیز و جنگیدن هر رزمنده، حداقل چندین نفر از عوامل تدارک (اعم از پوشاک، تغذیه، مهمات، جنگ‌افزار و...) دست‌اندرکار بوده‌اند، بیشتر به اهمیت تدارکات پی خواهیم برد. واحدهای پشتیبانی و تدارکات در زیر سخت‌ترین آتش دشمن، اقلام موردنیاز رزمندگان از قبیل مهمات، آب، تغذیه و... را به آنان می‌رساندند و ده‌ها فعالیت دیگر، وظایفی بود که نیروهای تدارکات، عاشقانه انجام می‌دادند و در این راه بهترین و باتجربه‌ترین نیروهای تدارکاتی به شهادت رسیده‌اند. در دوران هشت سال دفاع مقدس، اگرچه بخش عظیمی از درآمد کشور برای پشتیبانی جبهه‌ها و رفع نیازهای تدارکاتی هزینه می‌گردید، اما به لحاظ وسعت میدان جنگ از شمالی‌ترین نقطه مرزهای غربی تا جنوبی‌ترین نقطه آن، بعلاوه تمامی پهنه آب‌های نیلگون خلیج فارس، طولانی بودن دوران دفاع، محاصره اقتصادی و وضعیت نامطلوب اقتصادی کشور؛ دولت نمی‌توانست آن‌چنان‌که شایسته است، تمام هزینه‌های پشتیبانی جبهه را تأمین نماید. بنابراین کمک‌رسانی نیروهای مردمی در امر پشتیبانی جنگ، بسیار ضروری و حیاتی بود. بنابراین، وظیفه جذب، جمع‌بندی، هدایت و رساندن این کمک‌ها و توزیع آن‌ها در میدان نبرد، بر عهده نیروهای تدارکات بود. در جنگ، وجود رزمندگان و فرماندهان کارآزموده و ایثارگر به‌تنهایی کفایت نمی‌کند، اگر پشتیبانی مناسب و به‌موقع نباشد؛ آن رزمنده هم دیگر کارآمد نبوده و موفقیت حاصل نخواهد شد. نقش تدارکات در کمک‌رسانی و پشتیبانی جبهه‌های جنگ در هشت سال دفاع مقدس بسیار حائز اهمیت است. از قطره‌های آب قمقمه‌ها تا فشنگ جعبه‌های مهمات،

از اعزام تا اسکان، در آفند و پدافند، نیازمندی‌های یک رزمنده تا چندین یگان با روح امیدوار و چشم نگران ایثارگران تدارکات، عجین بود. به عبارتی تدارکات دفاع مقدس یک تأمین‌کننده نیازهای یگان‌های عملیاتی است که ۳ ویژگی زیر را دارا بوده است:

۱- کار پشتیبانی را به‌اندازه موردنیاز انجام دهد.

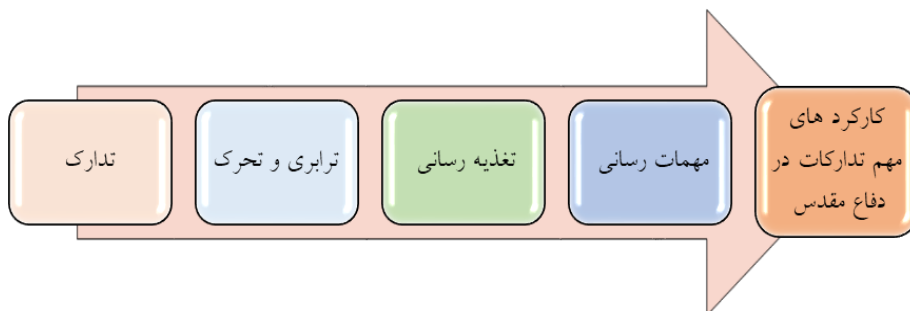
۲- کار پشتیبانی را در زمان مناسب انجام دهد.

۳- کار پشتیبانی در مکان مناسب صورت گیرد.

یعنی تدارکات طول دوران دفاع مقدس اعم از لشکرها، تیپ‌ها و قرارگاه‌ها از این ۳ ویژگی برخوردار بوده‌اند. البته مجموعه تدارکات سپاه از سال ۱۳۶۴ علاوه بر کار تدارک و پشتیبانی از یگان‌های عملیاتی، به حوزه تولید نیز وارد شد. (بیطرف، جان محمدی، ۱۴۰۱)

۱۱- کارکردهای تدارکات در دوران دفاع مقدس

در این بخش پنج کارکرد اصلی تدارکات در دوران دفاع مقدس به‌اختصار بیان می‌شود:

شکل ۱- کارکردهای مهم تدارکات در دوران دفاع مقدس

۱۱-۱- کارکرد تدارک

منظور از تدارک، فراهم نمودن کلیه کالاهای موردنیاز یک سازمان نظامی است. فراهم نمودن کالاها و در اختیار قرار دادن آن‌ها برای واحدهای فرماندهی، عملیاتی و پشتیبانی به دلیل گستردگی، تنوع و حجم کالاها نیازمند مجموعه‌ای از فعالیت‌هاست تا با انسجام و یکپارچگی بتوانند این مأموریت مهم را به نحو احسن انجام دهند (دودانگه و حمیدی، ۱۳۹۱). فرایند تدارک با فعالیت‌های مرتبط با شناخت نیازمندی‌ها در قالب نیازهای فرماندهی، عملیاتی و پشتیبانی و سپس پیش‌بینی بودجه و اعتبارات موردنیاز و تأمین آن از مراجع ذی‌صلاح آغاز می‌شود. سپس توسط مجموعه‌ای از فعالیت‌های تهیه و ساخت از طریق عوامل نظامی یا غیرنظامی، داخل یا

خارج کشور، کالاهای موردنیاز تأمین می‌شود. این کالاها بر اساس برنامه‌ریزی صورت گرفته با توجه به اولویت‌بندی و سیاست‌های فرماندهی در اختیار واحدهای نظامی قرار می‌گیرند. بخش عمده‌ای از کالاهای موردنیاز یک سازمان نظامی در سلسله‌مراتب ساختاری در انبارها و آمادگاه‌ها ذخیره شده و طبق برنامه یا به‌طور اضطرار با توجه به نیاز هر یک از یگان‌ها و واحدهای نظامی واگذار می‌شود. تدارک در دوران دفاع مقدس برآورد، تأمین، توزیع، انبارداری و ارسال کالا و خدمات به یگان‌های عملیاتی را شامل می‌شد. در ابتدای جنگ تدارکات سپاه فاقد هرگونه امکانات و تجهیزات در این حوزه بوده و در طی زمان در حوزه تدارک تبدیل به مجموعه‌ای می‌شود که در کشور نظیری نداشته است. مراکز پشتیبانی با توانایی لازم در تهران، جنوب، غرب و شمال‌غرب کشور ایجاد می‌شود. مراکز نگهداری مهمات در کل کشور توسعه می‌یابد. سیستم‌های نظری تنظیم می‌گردد که اگر در تدارکات سپاه یکی از زیرسیستم‌ها از مدار خارج شود، بقیه زیرسیستم‌ها شکل عملیاتی خودشان را حفظ کرده و با ارتباطی که با همدیگر داشته‌اند به‌صورت هوشمند کار تدارک از یگان‌های عملیاتی به نحو احسن صورت گیرد^۱. فعالیت‌های کارکرد تدارک در دوران دفاع مقدس در شکل زیر نشان داده شده است:

شکل ۲- فعالیت‌های تدارک در تدارکات دوران دفاع مقدس

۱۱-۲- کارکرد ترابری

ترابری سپاه در دوران دفاع مقدس نقش خون در رگ بوده است. در دوران دفاع مقدس امکانات ترابری دو بخش امکانات داخل سپاه و امکانات مردمی را شامل می‌شد که امکانات مردمی بیشتر از امکانات داخل سپاه بوده است. در واقع تدارکات دوران دفاع مقدس در کارکرد ترابری از طریق برون‌سپاری و مدیریت بر مسئله، کار پشتیبانی از عملیات را بر عهده داشته است.

۱. مستندسازی تجارب خیرگان حوزه آماد و پشتیبانی، سردار طباطبایی

در زمان انجام عملیات، تعداد خودروی در اختیار یگان‌ها خیلی کم بودند و جوابگوی مأموریت آن‌ها نبود. انتقال نیرو، مهمات و نیازهای پشتیبانی به منطقه عملیات به خودرو نیاز داشت و تأمین خودروی موردنیاز برای اجرای عملیات نیز به عهده ترابری بود. از طرفی تأمین تقاضای خودرو در یک زمان کوتاه (زمان عملیات) بسیار مشکل بود و یکی از دغدغه‌های و مشکلات فرماندهان، به شمار می‌رفت. لذا مدیریت و تأمین خودروی موردنیاز از چالش‌های فرماندهان ترابری بود.^۱

۱۱-۳- کارکرد نگهداری و تعمیرات

تجهیزات نظامی و غیرنظامی دارای چرخه عمر بوده و با گذر زمان و انجام کاربری لازم، قابلیت و توانایی انجام مأموریت خود را از دست می‌دهند. تجهیزات به‌مرور فرسوده می‌شوند و چنانچه در مقاطع برنامه‌ریزی شده و یا اضطراری تعمیر نشوند، قابلیت و توانایی انجام مأموریت خود را از دست می‌دهند. در این حالت جایگزینی آن‌ها با تجهیزات جدید و یا قابل استفاده ضرورت پیدا می‌کند. با توجه به قیمت بالای تجهیزات نظامی، جایگزینی تجهیزات هزینه‌های گزافی را به سازمان‌های نظامی تحمیل می‌کند. جهت جلوگیری از صرف این هزینه‌ها ضروری است فعالیت‌های تعمیراتی و در مواردی تعمیرات اساسی یا بازسازی انجام شود. نگهداری و تعمیرات تجهیزات عمومی مورد استفاده در تمام بخش‌های نظامی و نیز تجهیزات تخصصی در نیروهای زمینی، هوایی و دریایی از جمله تانک و نفربرهای زرهی، هواپیماها و بالگردها، ناوها و سایر شناورها و... لازم است.

در ابتدای جنگ، تدارکات سپاه به دلیل نداشتن شناخت کافی وارد حوزه نت نمی‌شد. در ادامه جنگ به دلیل تحریم و عدم امکان تهیه حجم عظیمی از امکانات و تجهیزات و نیز به دست آوردن تعداد زیادی تجهیزات غنیمی، تدارکات سپاه به‌منظور آماده بکار نگه‌داشتن آن‌ها جهت پشتیبانی عملیاتی مجبور شد که حوزه نگهداری و تعمیرات را توسعه دهد. تدارکات سپاه این کار را از طریق ایجاد مراکز تعمیراتی مختلف در زمینه خودرو، ماشین‌آلات مهندسی، زرهی، توپخانه، جنگ‌افزار و در اواخر جنگ مهمات توسعه داد. بنابراین نت به‌عنوان یک مسئله اساسی در دوران دفاع مقدس توانسته است کلیه تجهیزات را سرپا داشته و امکان استفاده از آن‌ها را در عملیات ممکن سازد. در اواخر جنگ توسعه نت به‌جایی رسید که توانست با طراحی و ساخت مراکز و خطوط

۱. مستندسازی تجارب خیرگان حوزه آمادو پشتیبانی، آقای آبدهنده

بازسازی، تعمیرات اساسی تجهیزات را انجام داده و آنها را بازسازی کند^۱.

۱۱-۴- کارکرد تغذیه

سازمان سپاه در طول دوران دفاع مقدس به‌عنوان یک سازمان حرفه‌ای در جنگ نبوده بلکه به‌صورت بسیج مردمی مأموریت‌های خود را انجام می‌داد. بحث تغذیه در این سازمان یک موضوع اساسی بود. به عبارتی سازمان سپاه مردمی بوده و مردمی می‌جنگید. بنابراین روحیه، اخلاق و رفتار مردمی در سازمان جاری بود و تغذیه آن متناسب با ذائقه بسیج مردمی بود، یعنی با کم کردن فاصله بین آشپزخانه و خط مقدم برای یگان‌های عملیاتی غذای گرم تهیه می‌شد. لذا موضوع تغذیه یک دانش نهفته و استراتژیک در مجموعه تدارکات سپاه است که این دانش روز به روز در حال پیشرفت و توسعه است. مأموریت بخش «تغذیه»، تأمین، نگهداری، توزیع و سرو غذا برای رزمندگان خط مقدم و پشت جبهه بود. یعنی هر نیرویی وارد منطقه می‌شد، مسئولیت تغذیه‌اش را این بخش بر عهده داشت. درواقع، اولین قسمت‌هایی که در تغذیه وجود داشت، توزیع و طبخ بود که خودبه‌خود و به‌صورت سنتی به وجود آمد. هر غذایی که تقسیم می‌شود باید طبخ و سرو شود. این دو، ارکان اصلی بودند و به‌مرور، معلوم شد که نیاز به تأمین، نگهداری، حمل‌ونقل، جذب نیروی انسانی و... وجود دارد^۲. فعالیت‌های اصلی کارکرد تغذیه در شکل زیر نمایش داده شده است:

شکل ۳- فعالیت‌های کارکرد تغذیه در تدارکات دوران دفاع مقدس

۱. مصاحبه با خبرگان، سردار آبرومند

۲. نشان بی‌نشان‌ها، سردار مهرداد

۱۱-۵- کارکرد مهمات رسانی

در سازمان‌های نظامی مهمات از اقلام آمادی اساسی محسوب می‌شود که اهمیت آن در زمان تهدیدات سخت و نیمه سخت و جنگ فوق‌العاده حیاتی است و می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت هر جنگ داشته باشد. کما اینکه در ابتدای جنگ، سپاه با کمبود شدید مهمات مواجه بود. مثلاً در سال ۱۳۵۹ و در زمانی که برای دفاع از شهر مظلوم خرمشهر و برای به دست آوردن چند راکت آرپی جی ۷ و تعدادی فشنگ ژ ۳ که جزو ابتدایی‌ترین نیازها برای جنگیدن یک رزمنده است تلاش می‌شد و به‌اندازه کمترین آن را هم در اختیار نداشتیم و حسرت آن در دل تمامی رزمندگانی که آن دوران را تجربه نموده‌اند باقی است؛ چراکه اگر مهمات به‌اندازه کافی و به‌موقع در اختیار رزمندگان قرار می‌گرفت مطمئناً با مقاومت جانانه‌ای که رزمندگان اسلام در مقابل ارتش بعثی عراق از خود نشان می‌دادند شرایط جنگ و اشغال خرمشهر توسط دشمن به‌گونه‌ای دیگر رقم می‌خورد. شهید جهان‌آرا فرمانده قهرمان سپاه خرمشهر هم در خاطراتش که در مورد علل سقوط خرمشهر بیان می‌کند از کمبود مهمات برای دفاع از شهر به تلخی یاد می‌کند. باگذشت زمان و تقویت تدارکات سپاه ورق برگشت؛ نیروهای تدارکاتی با تلاش و مجاهدت جانانه و با ابتکار و نوآوری تأمین و مهمات رسانی به یگان‌های عملیاتی را تسریع نمودند. توانستند با بسیج امکانات، مهمات تولید داخل یا خرید از خارج را در اسرع وقت به خط مقدم جبهه منتقل می‌کردند. مثلاً برای حمل و نقل مهمات، با یک برنامه‌ریزی و سازوکار خاص آن زمان و با اعمال تشویقاتی به دارندگان خودروهای سنگین از توان حمل و نقل عمومی یعنی خودروهای شخصی بهره گرفته می‌شد و مهمات در اقصی نقاط خطرناک و در شرایط سخت جبهه‌ها، به دست رزمندگان اسلام رسانده می‌شد.^۱ تدارکات سپاه توانست در دوران دفاع مقدس مهمات رسانی به یگان‌های عملیاتی را به‌خوبی انجام دهد و این از ابتکارات لجستیک است که در دوران دفاع مقدس در موضوع مهمات از تدارک وارد تولید نیز شد.^۲

۱. مستندسازی تجارب خیرگان حوزه آمادو پشتیبانی، آقای جزایری

۲. مستندسازی تجارب خیرگان حوزه آمادو پشتیبانی، آقای انصافی

مراکز بازسازی و تعمیرات

در هر مرکز پشتیبانی و هر یگان رزم مستقر در مناطق عملیاتی مرکز دیگری جهت بازسازی و تعمیرات تجهیزات دفاعی و عمومی ایجاد شده بود که مسئولیت آماده‌سازی تجهیزات را برعهده داشت که عمدتاً نیروهای تخصصی این مراکز نیروهای مردمی بودند که مرکز بازسازی مراکز پشتیبانی فرایگانی بوده اما مرکز بازسازی و تعمیرات یگان‌های رزم متعلق به یگان مربوطه انجام وظیفه می‌نمودند.

روش شناسی پژوهش

به دلیل اینکه باهدف برخورداری از نتایج یافته‌ها، برای اتخاذ تصمیمات صحیح، جهت حل مسائل و مشکلات لجستیک جنگهای آینده به تحقیق می‌پردازیم و قصد نظریه پردازی در این رابطه نداریم، نوع تحقیق کاربردی و روش آن توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد و به صورت ترکیبی (کیفی-کمی) انجام شده است. در این تحقیق ابتدا به طور کیفی با روش مرور جامع به بررسی کلیه مقالات و مطالعات موجود و سوابق و اسناد و مدارک مرتبط و بالادستی و مصاحبه با خبرگان و افراد کلیدی پرداخته می‌شود و از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته جهت گردآوری اطلاعات استفاده می‌شود و قابلیت اعتماد مصاحبه‌ها ۱ نیز توسط روش بازنگری همکار ۲ بررسی و مورد تأیید قرار می‌گیرد. این تحقیق در هفت فاز برابر جدول (۲) انجام گردیده است. مشارکت کنندگان این تحقیق به روش نمونه گیری گلوله برفی از میان افراد انتخاب شده‌اند. در این روش نحوه تکمیل پرسشنامه به این ترتیب است که در ابتدا نتایج گرد آوری شده جهت مطالعه اولیه در اختیار خبرگان قرار می‌گیرد، سپس خبرگان با توضیحات حضوری محقق و بر اساس مطالعه قبلی به سؤالات پاسخ می‌دهند. پس از تکمیل پرسشنامه هر خبره، فرد یا افراد دیگری را جهت پاسخ به سؤالات پرسشنامه معرفی می‌نماید. انتخاب و تکمیل پرسشنامه‌ها تا جایی ادامه می‌یابد که اشباع اطلاعاتی صورت گرفته باشد و مفاهیم جدیدی در تکمیل پرسشنامه‌ها مشاهده نشود. همچنین از روشهای میدانی برای جمع آوری اطلاعات موردنیاز این تحقیق از مصاحبه استفاده گردیده که به صورت حضوری با مسئولین آماد و پشتیبانی طی جلسات مختلف انجام گردید. به منظور مفهوم شناسی و تدوین ادبیات و چارچوب نظری تحقیق، از طریق فیش برداری از روشهای کتابخانه‌ای استفاده شده است. پیش از اطمینان نهایی به ابزارهای اندازه گیری و به کارگیری آن‌ها در مرحله اصلی جمع آوری داده‌ها ضرورت دارد که پژوهشگر از طریق شیوه‌های علمی، اطمینان نسبی لازم را به روا بودن به کارگیری ابزار موردنظر و معتبر بودن آن پیدا کند. مقصود از روایی آن است که

آیا ابزار اندازه گیری می‌تواند ویژگی و خصیصه‌ای که ابزار برای آن طراحی شده را اندازه گیری کند یا خیر؟ موضوع روایی از آن جهت اهمیت دارد که اندازه گیریهای نامناسب و ناکافی می‌تواند هر پژوهش علمی را بی ارزش و ناروا سازد (خاکی، ۱۳۷۹) در این پژوهش، روایی منطقی پرسشنامه از دو جنبه روایی ظاهری و محتوایی به جهت روشن و بدون ابهام بودن گویه‌ها و همچنین کفایت کمیت و کیفیت آنها با کمک تعدادی از خبرگان و صاحب نظران آماد و پشتیبانی موردبررسی قرار گرفته و در جهت رسیدن به یک پرسشنامه استاندارد، تغییرات لازم در آن اعمال شده است. در این راستا، به منظور اعتبار ظاهری پرسشنامه مواردی از قبیل طرح سئوالات کوتاه و جامع، مرتبط با موضوع تحقیق، عدم ابهام در سئوالات، عدم وجود سئوالات منفی، حذف سئوالات القاءکننده رعایت گردیده است. همچنین جهت اعتبار محتوایی پرسشنامه مواردی مانند اطمینان از برداشت یکسان از سئوالات، اطمینان از منطبق بودن برداشت مشارکت کنندگان و محقق کنترل گردیده است. در فاز سوم و چهارم با استفاده از اطلاعات دو فاز قبل با روش مقایسات زوجی، گزینه‌ها توسط خبرگان اولویت بندی گردیده است. در فاز پنجم مهمترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در جنگهای آینده که برگرفته از تدارکات هشت سال دفاع مقدس، جنگهای معاصر و با نگرش به ویژگیهای جنگهای آینده بوده ارائه گردیده است.

جدول ۳- مراحل و گامهای تحقیق

ردیف	عنوان مطالعه	نوع	روش	محصول
۱	گردآوری مستندات آمادی هشت سال دفاع مقدس	کیفی	مرور جامع	اطلاعات اولیه
۲	مصاحبه با خبرگان آمادی هشت سال دفاع مقدس	کیفی	پرسشنامه نیمه ساختاریافته	کشف مقوله‌های کلیدی
۳	مقایسات زوجی مهم‌ترین مؤلفه‌های آمادی هشت سال دفاع مقدس	کمی	پرسشنامه	ترتیب اولویتها
۴	گردآوری مستندات آمادی جنگهای معاصر	کیفی	مرور جامع	اطلاعات اولیه
۵	مصاحبه با خبرگان آمادی جنگهای معاصر	کیفی	پرسشنامه نیمه ساختار یافته	کشف مقوله‌های کلیدی
۶	مقایسات زوجی مهم‌ترین مؤلفه‌های آمادی جنگهای معاصر	کمی	پرسشنامه	ترتیب اولویتها
۷	مقایسات زوجی مهم‌ترین مؤلفه‌های آمادی هشت سال دفاع مقدس و جنگهای معاصر	کمی	پرسشنامه	ترتیب اولویتها

مراحل اجرای پژوهش

فاز اول: بر اساس تعریف موضوع، از بین خبرگان و متخصصان حوزه تدارکات دفاع مقدس و با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری غیر احتمالی ۱۵ نفر به عنوان اعضای گروه دلفی شناسایی و انتخاب شدند. هم‌زمان با شناسایی و تعیین اعضای گروه و ملاقات اولیه با آنان و توضیح مطالب استخراج شده از ادبیات و جلسات کارشناسی و خبرگی پس از توزیع پرسشنامه در دور اول فهرستی از تجربیات فرماندهان در حوزه تدارکات هشت سال دفاع مقدس بعنوان پرسشنامه اول تولید گردید. در زیر خروجی حاصل از پرسشنامه اول بشرح زیر می‌باشد. بر اساس مطالعات کیفی انجام شده به روش مرور جامع و بررسی کلیه مقالات و مطالعات موجود و سوابق و اسناد و مدارک مرتبط و بالادستی و مصاحبه با خبرگان، پس از تکمیل و تحلیل فرمهای مصاحبه، تعداد ۲۸۵ کدباز به دست آمد که پس از بازنگری و حذف موارد تکراری، تعداد ۱۱۲ مقوله کلیدی در زمینه ویژگیهای آماد و پشتیبانی متناسب با آماد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس انتخاب گردید. ویژگیهای استخراج شده از تحلیل انجام شده، مبانی و مفاهیم نظری، پیشینه و سوابق تحقیق و مصاحبه با خبرگان گروه بندی گردیدند و سپس در هفت بُعد "حمل و نقل"، "مهمات"، "تغذیه"، "کلیات آمادی"، "برون سپاری"، "جذب کمک‌های مردمی" و "سوخت رسانی" بصورت جدول زیر قرار گرفتند.

جدول ۴- نتایج پرسشنامه خبرگی لجستیک در دفاع مقدس

حوزه	مؤلفه
حمل و نقل	۱. حمل و نقل سریع و بموقع با رعایت کلیه مباحث حفاظتی ۲. تأمین خودروهای مورد نیاز یگان‌ها در عملیات ۳. تربیت افسر حمل و نقل در ترابری ۴. راه‌اندازی و تأمین خودرو از دفاتر اعزام استان‌ها ۵. جلب توجه و نظر اتحادیه‌ها و سندیکاهای حمل و نقلی همکاری با ترابری سپاه ۶. تشکیل پرونده رانندگان و خودروهای مردمی ۷. تأمین و انتقال سوخت به یگان‌ها در خطوط مقدم ۸. استفاده از خودروهای ترانزیتی و مینی‌بوس برای انتقال نیروها ۹. شناسایی و تعیین محل عقبه ترابری ۱۰. اتوبوس بدون صندلی حمل مجروح ۱۱. ایجاد نمایندگی شرکت گواه برای تحویل لوازم یدکی به خودروهای مردمی به صورت تعاونی ۱۲. خدمات حمل و نقل غیر جاده‌ای ۱۳. استفاده از ظرفیت خدمات ترابری غیر نظامی ۱۴. روش‌های ابتکاری کار فرهنگی با رانندگان ۱۵. برآورد نیازمندی‌های ترابری در عملیات ۱۶. تأمین نیازمندی‌های خودرویی جبهه‌ها با شناسایی و جذب خودروهای مردمی ۱۷. ساماندهی به مأموریت خودروها با تشکیل دفاتر اعزام و کنترل بازگشت خودرو ۱۸. سازماندهی رانندگان با تشکیل واحد پارک و نگهداری ۱۹. تشکیل دفتر فنی

<p>به منظور افزایش سرعت عیب‌یابی خودروها ۲۰. علامت‌گذاری لاستیک‌های تحویلی برای جلوگیری از سوء استفاده عناصر فرصت طلب ۲۱. کنترل حضور رانندگان برای کاهش تأخیر در پایان مرخصی ۲۲. روش تعامل و بکارگیری رانندگان در ترابری</p>	
<p>۱. برآورد مهمات در زمان عملیات ۲. رعایت نکات مهم در ذخیره سازی مهمات ۳. احداث بنه مهمات بر روی سطح هموار و کوهستان ۴. چادر کشی روی مهمات ۵. تحویل مهمات در نزدیک‌ترین مکان وقوع عملیات ۶. چگونگی کنترل کیفیت مهمات ۷. روش برخورد با مهمات بد عملکرد و غیر قابل مصرف ۸. رعایت ملاحظات در انهدام مهمات ۹. انهدام فشنگ ۱۰. انهدام مهمات شیمیایی ۱۱. دمونتاژ خمپاره ۶۰ و ۱۲۰ م م ۱۲. بازیافت مهمات ۱۳. بررسی سوانح</p>	مهمات
<p>۱. برنامه ریزی هوشمند جهت تغذیه گرم و سرد در عملیاتها ۲. واگذاری مأموریت تأمین تغذیه به یگان‌ها ۳. تعریف برنامه غذایی متمرکز با توجه به ذائقه نیروهای هر یگان بصورت گرم و سرد ۴. جذب و سازماندهی نیروی انسانی ویژه بخش تغذیه در جنگ ۵. تأمین مواد اولیه مورد نیاز تغذیه ۶. تعمیر و نگهداری تجهیزات تغذیه ۷. تأمین سردخانه‌های مورد نیاز برای نگهداری مواد غذایی ۸. شرایط و امکان انتقال غذای گرم به رزمندگان خط مقدم جبهه‌ها ۹. ساخت آشپزخانه‌های سیار در مناطق عملیاتی ۱۰. سوخت‌رسانی به آشپزخانه‌ها ۱۱. کنترل کمی و کیفی اقلام و مواد اولیه در انبارها ۱۲. طراحی و تولید نوشابه کوثر ۱۳. روش‌های بسته‌بندی نوشیدنی‌ها و تهیه جیره جنگی ۱۴. خودکفای بودن یگانها درکل امورات تغذیه ۱۵. خدمات نگهداری و ارائه طرح تعمیراتی تجهیزات آشپزخانه ۱۶. طبقه‌بندی مشاغل تغذیه و آموزش تخصصی</p>	تغذیه
<p>۱. بکارگیری خلاقیت در برآورد نیازمندی‌های آمادی در عملیات‌های آفندی و پدافندی ۲. روش‌ها تأمین نیازمندی‌های پشتیبانی در زمان جنگ ۳. نحوه توزیع آماد عمومی در زمان جنگ ۴. روش‌های تأمین آماد عمومی در زمان جنگ ۵. ارائه روش‌های خلاقانه جهت ذخیره‌سازی اقلام آمادی ۶. ملاحظات لازم در احداث بنه آمادی ۷. تأمین نیروی پشتیبانی خط مقدم جبهه‌ها از زندانیان</p>	کلیات آمادی
<p>۱. ساختار آماد و پشتیبانی ۲. استفاده از برونسپاری در تهیه اقلام آمادی ۳. فرآیند تجمیع مراکز پشتیبانی در راستای راهبردهای ابلاغی ۴. فرآیند پیاده‌سازی برونسپاری ۵. شرایط و ویژگی‌های ترابری پس از برونسپاری و ترابری در بحران ۶. دستاوردها و نتایج برونسپاری در آماد و پشتیبانی ۷. چالش‌های برونسپاری و راهکارهای آن ۸. روش تعیین فضای مازاد و تعیین تکلیف آن ۹. روش تعیین تکلیف اموال در تجمیع رده‌ها ۱۰. روش تعیین اموال مازاد ۱۱. روش تعیین تکلیف نیروی انسانی مراکز حذف شده ۱۲. شیوه ارائه خدمات رده‌های حذف شده ۱۳. مراکز مجازی ۱۴. شیوه کنترل و منشور شرکت‌ها و مؤسسات برونسپاری شده ۱۵. چالش‌های نیروی انسانی و راهکارهای آن ۱۶. چالش‌های دوره انتقال و راهکارهای آنها ۱۷. دستاوردهای پراکنده‌سازی در آماد و پشتیبانی</p>	برون سپاری
<p>۱. شناسایی تنوع فرهنگی استانها و رابطه آن با جذب و هدایت کمک‌های مردمی ۲. نحوه برآورد صحیح نیازمندی‌ها به منظور جذب و هدایت کمک‌های مردمی در زمان جنگ ۳. تقسیم بندی</p>	جذب کمک‌های

<p>رزمنده‌ها بر اساس خصوصیات اجتماعی- فرهنگی به منظور برآورد و تأمین نیازمندی‌ها ۴. شیوه تحلیل زمانی- مکانی برای برآورد نیازمندی‌ها در دوران جنگ ۵. عوامل مهم در برآورد نیازمندی‌ها در زمان عملیات ۶. شناسایی توانمندی‌های مردم، اصناف و نهادها در سطح استان گیلان برای جذب کمک‌ها در زمان جنگ ۷. چگونگی تعامل با اصناف در جذب کمک‌ها ۸. نحوه سازماندهی نیروی انسانی به منظور برآورد نیازمندی‌های رزمنده‌ها ۹. چگونگی تبلیغ برای جذب و هدایت کمک‌های مردمی ۱۰. شیوه به کارگیری مسئولان و امکانات دولتی استان گیلان در دوران جنگ ۱۱. روش‌های جلوگیری از عملکرد سلیقه‌ای در جذب و هدایت کمک‌های مردمی در سپاه گیلان ۱۲. به کارگیری مؤثر منابع انسانی در ستاد جذب و هدایت کمک‌های مردمی ۱۳. بسته بندی کمک‌های مردمی ۱۴. نحوه ایجاد انگیزه در مردم جهت جلب مشارکت آنها ۱۵. تأمین نیروی متخصص در تمامی صنوف و اعزام آنها به جبهه ۱۶. جمع آوری و ارسال کمک‌های مردمی ۱۷. مستندسازی فعالیت‌های مربوط به جذب و هدایت کمک‌های مردمی در استان گیلان ۱۸. آشنا نمودن مردم با جبهه‌ها و بالا بردن روحیه رزمندگان ۱۹. برآورد، دسته‌بندی و اولویت‌بندی نیازمندی‌های پشتیبانی ۲۰. تأمین نیازمندی‌های پشتیبانی عمومی جبهه‌ها از منابع دولتی ۲۱. تأمین نیازمندی‌های عمومی جبهه‌ها از منابع مردمی و اصناف ۲۲. روش‌های تبلیغات و اطلاع‌رسانی در جذب و هدایت کمک‌های مردمی ۲۳. روش مذاکرات جذب کمک‌های مردمی ۲۴. راه‌اندازی خانه رزمندگان برای ارائه خدمات بین‌راهی به رزمندگان ۲۵. روش تعیین اماکن و انتقال کمک‌های مردمی ۲۶. سامان‌دهی کمک‌های نقدی</p>	مردمی
<p>۱. شناسایی نحوه برآورد میزان مصرف سوخت در سطح تیپ و مراکز پشتیبانی منطقه و کل ۲. نحوه سازماندهی سوخت‌رسانی گردان‌ها و تیپ‌ها ۳. روش‌های ایجاد بانه سوخت و انتقال سوخت ۴. تعیین جدول نرم سوخت در مراکز پشتیبانی منطقه‌ای ۵. تأمین سوخت ۶. نحوه تخصیص اعتبار بودجه برای تأمین سوخت ۷. کمبود اعتبار ۸. انتقال سوخت ۹. ذخیره سازی سوخت ۱۰. توزیع سوخت ۱۱. صرفه جویی و کاهش مصرف سوخت</p>	سوخت رسانی

فاز دوم: با استفاده از اطلاعات بدست آمده در فاز اول، پرسشنامه مؤلفه‌های آماد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس تهیه و از خبرگان در این خصوص خواسته شد تا اهمیت مؤلفه‌ها و ارتباط مؤلفه با ابعاد خواسته شده را ابتدا مطالعه و سپس پاسخ‌های لازم را ارائه دهند. محاسبات لازم در جدول زیر به دلیل تعداد زیاد مؤلفه‌ها تنها به هشت مورد که دارای اولویت بالا بودند اشاره گردیده است. جامعه نمونه از میان مجربترین افراد با اشراف اطلاعاتی نسبت به وضعیت تخصصی خود از بین فرماندهان، محققین نظامی، اساتید، بازنشستگان و جانبازان گرامی گزینش شده‌اند. تعداد مشارکت کنندگان جهت تکمیل پرسشنامه در فاز سوم ۳۰ نفر بودند.

جدول ۵- مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های آماد و پشتیبانی در دفاع مقدس

ردیف	بعد	مؤلفه	اهمیت مؤلفه					میانگین معیار	انحراف معیار	ارتباط مؤلفه با بعد					میانگین معیار	انحراف معیار	تعداد مشارکت	
			۱	۲	۳	۴	۵			۱	۲	۳	۴	۵				
			۱	کدشیات آمادی	ارائه روش‌های خلاقانه جهت ذخیره‌سازی اقلام آمادی	۳۰												
۲	بسیرون سپاری	استفاده از برون سپاری در تهیه اقلام آمادی	۲۸	۲								۰/۳۹۵	۴/۹۰	۲۸	۱	۱		۳۰
۳	حمل و نقل	استفاده از ظرفیتهای خدمات ترابری غیر نظامی	۲۹	۱								۰/۵۲۱	۴/۸۳	۲۷	۱	۲		۳۰
۴	تغذیه	برنامه ریزی هوشمند جهت تغذیه گرم و سرد در عملیاتها	۲۶	۲	۲							۰/۵۴۱	۴/۸	۲۶	۲	۲		۳۰
۵	کمک‌های مردمی	برآورد صحیح نیازمندیها به منظور جذب	۲۷	۱	۲							۰/۵۲۱	۴/۸۳	۲۷	۱	۲		۳۰
۶	تغذیه	تعریف برنامه غذایی متمرکز با توجه به ذائقه نیروهای هر یگان	۲۶	۲	۱	۱						۰/۳۹۵	۴/۹۰	۲۸	۱	۱		۳۰
۷	حمل و نقل	رعایت کلیه ملاحظات	۲۶	۲	۲							۰/۵۲۱	۴/۸۳	۲۷	۱	۲		۳۰
۸	کمک‌های مردمی	هدایت کمک‌های مردمی در زمان جنگ	۲۶	۲	۱	۱						۰/۳۹۵	۴/۹۰	۲۸	۱	۱		۳۰

فاز سوم: در زمینه لجستیک نظامی در جنگهای معاصر، انقلابی در این عرصه دیده شد، نیازها و راهبردهای جدید نظامیان از یکطرف و منابع رو به افول از طرف دیگر، سبب شده تا لجستیک نظامی در آستانه تحولی همه جانبه قرار گیرد تا بتواند پشتیبانی همه جانبه ای آزوده‌های عملیاتی در میدان نبرد به عمل آورد. لجستیک نظامی به سمتی در حال حرکت است که با تلفیق و تعامل بین علوم نظامی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، حمل و نقل مدرن، تجارت الکترونیک و غیره نیاز یگانهای عملیاتی را به بهترین شکل ممکن شناسایی و تأمین کند. در این تحقیق کلیه مقالات و مطالعات موجود و سوابق و اسناد و مدارک مرتبط و بالادستی و مصاحبه با خبرگان، پس از تکمیل و تحلیل فرمهای مصاحبه، تعداد ۱۱۴ کدبازیه دست آمد که پس از بازنگری و حذف موارد تکراری، تعداد ۴۴ عنوان کلیدی در زمینه ویژگی‌های لجستیک نظامی در جنگهای معاصر شناسایی گردید. ویژگی‌های استخراج شده از تحلیل مبانی و مفاهیم نظری، پیشینه و سوابق تحقیق و مصاحبه با خبرگان گروه بندی گردیدند و سپس در چهار بعد "ساختاری"، "سازمانی (نیروی انسانی)"، "قابلیت تجهیزات و فناوری" و "سامانه و روشها" قرار گرفتند عناوین پیشنهادی اولیه متناسب با لجستیک نظامی جنگهای معاصر، طی مراحل و فرایند زیر به عنوان خروجی پرسشنامه دوم در زیرارایه گردیده است.

جدول ۶- نتایج پرسشنامه خبرگی لجستیک در جنگهای معاصر

ردیف	حوزه	تجارب	ردیف	حوزه	تجارب
۱	ساختاری	سیالیت و انعطاف	۲۳	قابلیت تجهیزات و فناوری	سادگی کاربرد
۲		بودجه و اعتبارات	۲۴		تأمین تجهیزات و تسلیحات تأثیر محور هوشمند
۳		چابکی و چالاکي	۲۵		کاهش آسیب پذیری
۴		خودکفایی نمودن یگانهای عملیاتی	۲۶		چند منظوره
۵		اشتراک پذیری	۲۷		کوچک سازی
۶		تعامل پذیری	۲۸		سبک سازی
۷		ساختار تخت و شبکه‌های	۲۹		استتار چندطیفی
۸		مولد و درآمدزا	۳۰		بدون خدمه سازی
۹	سازمانی	ایمان و تعهد کارکنان آمادی	۳۱	سامانه‌ها و روشها	سادگی تعمیر
۱۰		شجاعت و جسارت	۳۲		برد بلند
۱۱		مهارت و تخصص	۳۳		تأثیر زیاد
۱۲		خلاقیت و نوآوری	۳۴		تناسب با آمایش سرزمینی
۱۳		انقلابی و جهادی	۳۵		فرماندهی و کنترل هوشمند
۱۴		خودباوری و اعتماد به نفس	۳۶		فرماندهی پویا
۱۵		بومی و درونزا	۳۷		فاوای بومی و امن
۱۶		کارکنان چند مهارته	۳۸		دکترین آینده نگر
۱۷		شفافیت نقشها	۳۹		راهبردهای آینده نگر
۱۸		آگاهی از مسئولیتها	۴۰		فرماندهی و کنترل هوشمند آمادی
۱۹		خودکفایی و خوداتکایی	۴۱		سادگی روشها
۲۰		صرفه جویی و بهره وری	۴۲		طراحی متمرکز و اجرای نامتمرکز
۲۱	سرعت عمل	دقت بالا	۴۳	اطلاعات و ارتباطات بومی امن و پایدار	
۲۲			۴۴	فرماندهی پویا بر اساس مدیریت دانش	

فاز چهارم: مشارکت کنندگان این پژوهش در فاز چهارم فرماندهان عالی رتبه نظامی با سابقه فرماندهی در تدارکات دوران دفاع مقدس، فرماندهانی که کاملاً به جنگ‌های معاصر آگاهی دارند، محققینی که در خصوص جنگهای آینده مقالاتی را به نگارش درآورده‌اند و مدیران و مسئولین و کارکنان آماد و پشتیبانی می‌باشند که همگی در صفاتی مانند نظامی بودن، آگاهی نسبت به حوزه

آمد و پشتیبانی، مرتبط بودن شغل و سمت با این حوزه و داشتن تجربه کافی مشترک هستند. جامعه نمونه از میان مجربترین افراد با اشراف اطلاعاتی نسبت به وضعیت تخصصی خود از بین فرماندهان، محققین نظامی، اساتید، بازنشستگان و جانبازان گرامی گزینش شده‌اند. تعداد مشارکت کنندگان جهت تکمیل پرسشنامه در فاز سوم ۳۰ نفر بودند.

جدول ۷- مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های آمد و پشتیبانی در جنگهای معاصر

ردیف	بعد	مؤلفه	اهمیت مؤلفه					میانگین	انحراف معیار	ارتباط مؤلفه با بعد					میانگین	انحراف معیار	تعداد مشارکت
			۱	۲	۳	۴	۵			۱	۲	۳	۴	۵			
۱	سامانه‌ها و روشها	فرماندهی و کنترل هوشمند آمادی						۰/۱۷۹	۵/۰۰						۰/۱۷۹	۵/۰۰	۳۰
۲	سامانه‌ها و روشها	فرماندهی پویا بر اساس مدیریت دانش						۰/۱۷۹	۴/۹۶						۰/۱۷۹	۵/۰۰	۳۰
۳	تجهیزات و فناوری	قطبیت تأمین تجهیزات و تسلیحات تأثیر محور هوشمند						۰/۲۴۹	۴/۹۳						۰/۱۷۹	۴/۹۶	۳۰
۴	سازمانی	ایمان و تعهد کارکنان آمادی						۰/۳۹۵	۴/۹						۰/۲۴۹	۴/۹۳	۳۰
۵	ساختاری	سیبلیت و تعطف						۰/۳۹۵	۴/۹						۰/۵۲۱	۴/۸۳	۳۰
۶	سازمانی	مهارت و تخصص						۰/۵۲۱	۴/۸۳						۰/۳۹۵	۴/۹۰	۳۰
۷	سامانه‌ها و روشها	طراحی متمرکز و اجرایی نامتمرکز						۰/۵۲۱	۴/۸۳						۰/۵۲۱	۴/۸۳	۳۰
۸	ساختاری	چلبکی و چلبکی						۰/۶۸۸	۴/۷۶						۰/۳۹۵	۴/۹۰	۳۰
۹	سامانه‌ها و روشها	اطلاعات و ارتباطات بومی امن و پایدار						۰/۶۸۸	۴/۷۶						۰/۵۲۱	۴/۸۳	۳۰
۱۰	ساختاری	رعیت کفیل پدافند غیر عقل در ساعت بندهای تارکاتی						۰/۵۸۲	۴/۷۳						۰/۱۷۹	۴/۹۶	۳۰
۱۱	ساختاری	خودکافی نمودن یگانهای عملیاتی						۰/۴۸۰	۴/۷						۰/۵۲۱	۴/۸۳	۳۰
۱۲	سازمانی	تفکر انقلابی و جهادی						۰/۵۵۰	۴/۸						۰/۱۷۹	۴/۹۶	۳۰

نتیجه یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، جهت آمد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس و آمد و پشتیبانی در جنگهای معاصر از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده گردیده. همچنین از روش مقایسات زوجی جهت اولویت بندی ویژگیهای آمد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس و ویژگیهای جنگهای معاصر استفاده گردیده است. در این روش مؤلفه‌ها دوبه دو با یکدیگر مقایسه شده و وزن نسبی آنها (نسبت به هدف اصلی در تصمیم گیری) مشخص می‌شود. نتیجه مقایسه‌ها در یک ماتریس زوجی به صورت زیر خلاصه می‌شود. در قسمت نهایی با توجه به اطلاعات بدست آمده که منتج شده از هر دو مقطع می‌باشد از پرسشنامه و مقایسه زوجی مجدد برای بدست آوردن مهمترین عوامل موفقیت در آمد و پشتیبانی جنگهای آینده با نگرش به آمد و پشتیبانی هشت سال

دفاع مقدس و جنگهای معاصروبا نگرش به ویژگیهای جنگ‌های آینده ارائه گردیده است.

جدول ۸- مؤلفه‌های برگزیده به همراه تخصیص حروف

ردیف	مؤلفه‌ها	حروف استفاده شده در جدول
۱	استفاده از برون سپاری در تهیه اقلام آمادی	الف
۲	قابلیت تأمین تجهیزات و تسلیحات تأثیر محور هوشمند	ب
۳	فرماندهی و کنترل هوشمند آمادی	ج
۴	طراحی متمرکز و اجرای نامتمرکز	د
۵	اطلاعات و ارتباطات بومی، امن و پایدار	ه
۶	استفاده از ظرفیتهای خدمات ترابری غیر نظامی	و
۷	رعایت کامل پدافند غیر عامل در ساخت تاسیسات آمادی	ز
۸	حمل و نقل سریع و بموقع با رعایت کلیه مباحث حفاظتی	ح
۹	برنامه ریزی هوشمند جهت تغذیه گرم، سرد و جیره عملیاتی	ط
۱۰	سیالیت و انعطاف	ی

جدول ۹- مقایسات زوجی مهمترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در هشت سال دفاع مقدس و جنگهای

معاصر با نگرش به ویژگیهای جنگ‌های آینده

مقایسات زوجی	الف	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ی	متوسط
۱ الف	۰/۱۳	۰/۰۲	۰/۱۰۵	۰/۲۸۱	۰/۱۸۷	۰/۱۷۶	۰/۱۷۰	۰/۱۹۲	۰/۱۴۹	۰/۱۱۵	۰/۱۵۲
۲ ب	۰/۰۶۵	۰/۱۴	۰/۵۲۹	۰/۲۸۱	۰/۱۴۰	۰/۲۳۵	۰/۱۷۰	۰/۱۳۷	۰/۰۴۹	۰/۱۱۵	۰/۱۸۶
۳ ج	۰/۰۲۶	۰/۵۷	۰/۲۱۱	۰/۲۸۱	۰/۳۲۸	۰/۱۱۷	۰/۱۷۰	۰/۰۵۵	۰/۰۷۴	۰/۰۷۶	۰/۲۱۴
۴ د	۰/۰۵۲	۰/۰۲	۰/۰۲۱	۰/۰۵۶	۰/۲۳۴	۰/۲۳۵	۰/۱۷۰	۰/۱۳۷	۰/۱۲۴	۰/۱۱۵	۰/۱۱۶
۵ ه	۰/۰۳۶	۰/۰۴۷	۰/۰۲۶	۰/۰۱۱	۰/۰۴۶	۰/۱۱۷	۰/۱۱۳	۰/۱۱۰	۰/۱۴۹	۰/۱۱۵	۰/۰۷۷
۶ و	۰/۱۳	۰/۰۳۵	۰/۰۳۴	۰/۰۱۴	۰/۰۳۳	۰/۰۵۸	۰/۱۴۲	۰/۱۶۵	۰/۱۲۴	۰/۱۱۵	۰/۰۸۴
۷ ز	۰/۰۴۱	۰/۰۲۲	۰/۰۲۱	۰/۰۰۹	۰/۰۱۱	۰/۰۰۹	۰/۰۲۸	۰/۱۶۵	۰/۱۲۴	۰/۰۹۶	۰/۰۵۰
۸ ح	۰/۱۳	۰/۰۲۲	۰/۰۱۴	۰/۰۲۸	۰/۰۱۱	۰/۰۰۹	۰/۰۰۴	۰/۰۳۷	۰/۱۷۴	۰/۱۱۵	۰/۰۵۳
۹ ط	۰/۰۸۶	۰/۰۷۱	۰/۰۱۶	۰/۰۲۸	۰/۰۰۷	۰/۰۲۹	۰/۰۱۴	۰/۰۰۳	۰/۰۲۴	۰/۱۱۵	۰/۰۳۹
۱۰ ی	۰/۰۶۵	۰/۰۲۲	۰/۰۱۶	۰/۰۰۹	۰/۰۰۷	۰/۰۰۹	۰/۰۱۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۳۹	۰/۰۱۹	۰/۰۱۶۸
مجموع	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰

با توجه به جدول شماره ۹ اولویت بندی مقایسات زوجی با توجه به مهمترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در جنگهای آینده در جدول زیر آورده شده است. در این جدول ده ویژگی برتر با مشخص شدن وزن نرمال ارائه شده است.

جدول ۱۰- مهم‌ترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در جنگهای آینده با استفاده از مقایسات زوجی

ردیف	مهم‌ترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در جنگهای آینده	وزن نرمال
۱	فرماندهی و کنترل هوشمند آمادی	۰/۲۱۴
۲	قابلیت تأمین تجهیزات و تسلیحات تأثیر محور هوشمند	۰/۱۸۶
۳	استفاده از برون سپاری در تهیه اقلام آمادی	۰/۱۵۲
۴	طراحی متمرکز و اجرای نامتمرکز	۰/۱۱۶
۵	استفاده از ظرفیتهای خدمات ترابری غیر نظامی	۰/۰۸۴
۶	اطلاعات و ارتباطات بومی، امن و پایدار	۰/۰۷۷
۷	حمل و نقل سریع و بموقع با رعایت کلیه مباحث حفاظتی	۰/۰۵۳
۸	رعایت کامل پدافند غیر عامل در ساخت تاسیسات آمادی	۰/۰۵۰
۹	برنامه ریزی هوشمند جهت تغذیه گرم، سرد و جیره عملیاتی	۰/۰۳۹
۱۰	سیالیت و انعطاف	۰/۰۱۶۸

نتیجه گیری

دانش آماد و پشتیبانی پیوسته در حال تکامل بوده و طبیعت جنگها نیز به طور متقابل، همواره با تغییر آماد و پشتیبانی، تغییرات اساسی یافته است. ویژگیهای تأثیرگذار جنگهای آینده بر آماد و پشتیبانی، ساختار بسیار منعطف یگانها و ویژگیهای خاص نیروهای انسانی در جنگهای آینده، نیاز و ضرورت تجهیزات انفرادی و جمعی گران قیمت ولی کارآمدتر و دارای کارکردهای چندگانه را بیشتر می‌کند. استفاده از فضای مجازی در جنگهای آینده از عمومیت بیشتری برخوردار خواهد بود و حضور در این فضا نیازمند تهیه و تدارک ملزوماتی خواهد بود که اغلب بسیار گران هستند. در جنگهای آینده خواص پویایی میدانهای جنگی به طور پیوسته رو به افزایش است و انجام عملیات در فواصل دور، درمدت زمانی کوتاه، نیاز مبرم به یک پشتیبانی قوی و تحرک بالا دارد. در شرایط جنگهای آینده، باوجود تهدیدات موشکهای بالستیک، موشکهای کروز و سلاحهای کشتارجمعی، باید با استفاده از مسیرهای متنوع پشتیبانی، آسیب پذیری نیروهای خودی را کاهش داد. ویژگی تأثیرمحوری عملیات در جنگهای آینده و تلاشها به سمت تحقق ایده "یک هدف یک شلیک" مستلزم "دقت جنگ افزارها" و "اقتصادی بودن آن" می‌باشد که برای این مهم، آماد و پشتیبانی بایستی از قابلیت تأمین تسلیحات و تجهیزات هوشمند و تأثیرمحور برخوردار باشد. با توجه به اینکه زمان شروع جنگهای آینده قابل پیشبینی نیست و در مقایسه با جنگهای گذشته با سرعت و شدت

بیشتر و به طور غافلگیرانه انجام خواهند شد، آماد و پشتیبانی نمی‌تواند منفعل باشد و صرفاً بر اساس درخواست یگان و روش سنتی عمل نماید و باید بر اساس آگاهی وضعیت مشارکتی، به سرعت به رفع نیاز یگانها پرداخته و از نظر اقدامات پیش‌بینانه، بر یگانهای عملیاتی ذینفع پیشی بگیرد. در تهدیدهای آینده، نیروها توجه بیشتری برای متوقف کردن عملیات آماد و پشتیبانی دشمن با ایجاد اختلال اطلاعاتی در سامانه‌های ارتباطی آنها و انهدام زیر ساختهای آمادی خواهند داشت که در این خصوص اصول پدافند غیر عامل را باید در زمان صلح بدرستی رعایت و انجام دهیم. با توجه به تغییر در الگوواره های جنگ و تأثیر آن بر آماد و پشتیبانی، در ادامه با استناد به مطالب جمع آوری شده در این تحقیق، و مقایسات زوجی انجام شده که منتج به مهمترین ویژگیهای آماد و پشتیبانی در جنگهای آینده گردید توضیحات هر کدام از ویژگیها به شرح زیر ارائه می‌گردد:

۱- سامانه فرماندهی و کنترل هوشمند آمادی:

آماد و پشتیبانی نباید منفعل باشد و صرفاً بر اساس درخواست یگانها و روش سنتی عمل نماید. آماد و پشتیبانی آینده باید بر اساس آگاهی وضعیت مشارکتی که دستاورد نظام فرماندهی و کنترل پیشرفته می‌باشد، شناخت کاملی از روند اجرای عملیات در هر مکانی داشته و بر اساس آن به تهیه و تأمین نیازمندی یگانها پرداخته و با آماده نمودن و استقرار طبقات مختلف آمادی در نزدیکترین محل ممکن به منطقه عملیات، به سرعت به رفع نیاز یگانها پرداخته و از نظر اقدامات پیش‌بینانه، از یگانهای عملیاتی ذینفع جلوتر باشد.

۲- قابلیت تأمین تجهیزات و تسلیحات تأثیر محور هوشمند:

جنگ‌های جدید بر پایه ایجاد تأثیرات مطلوب متمرکز شده‌اند و رویکردهای قدیمی که بر نابودی و فرسایش متمرکز و مبتنی بر تخریب فیزیکی اهداف بودند، از جایگاه پیشین برخوردار نیستند. پیشران جنگهای امروزی (تأثیر محور)، تأثیرگذاری سریع و کاهش زمان و هزینه‌های درگیری نظامی است. لذا باید یکی از اولویتهای آماد و پشتیبانی نظامی در حوزه تجهیزات، تأمین تسلیحات متعارف دقیق و مؤثر باشد. برخی از تسلیحات موجود در زمان خود کارایی و اثربخشی قابل توجهی داشته‌اند ولی رفته رفته با توسعه سلاح در عرصه جهانی اثربخشی لازم را ندارند و نقش کم‌رنگی در پاسخگویی به تهدیدها ایفا می‌نمایند. آماد و پشتیبانی جهت افزایش توان رزم با بیشترین بهره وری و کمترین آسیب پذیری، باید بر تأمین تسلیحات و تجهیزات هوشمند تمرکز داشته باشد.

۳- استفاده از برون سپاری در تهیه اقلام آمادی:

در جنگ آینده بگونه ای برنامه ریزی گردد که مایحتاج آمادی را بتوان از زنجیره تأمین غیر نظامی موجود در کشور استفاده نمود. در این راستا می‌بایست نیازمندیهای کشور را با یک برنامه دقیق و هوشمند متناسب با زمان دستیابی به اقلام بگونه ای زمان بندی نمود که نیازمندیهای فرماندهان مرتفع گردد.

۴- طراحی متمرکز و اجرای نامتمرکز:

به لحاظ اینکه آمادگاهها و مراکز ثابت آماد و پشتیبانی از اولین اهداف جنگ خواهند بود و متمرکز نمودن امکانات پشتیبانی، آسیب پذیری آنها را افزایش می‌دهد، لذا مراکز آمادی باید به صورت پراکنده در نقاط مختلف و به صورت سیال باشند. از طرفی غیرمتمرکز کردن امور اجرایی و کوتاه کردن هرچه بیشتر کانالهای آماد و پشتیبانی ضروری است.

۵- استفاده از ظرفیتهای خدمات ترابری غیر نظامی:

جهت استفاده بهینه از خدمات ترابری غیر نظامی موجود در کشور می‌بایست برنامه ریزی لازم جهت تأمین اقلام آمادی با استفاده از این قابلیت موجود در کشور استفاده کرد، لذا با برنامه ریزی می‌توان با رعایت کامل حوزه‌های حفاظتی با پوشش ترابری غیر نظامی اقلام را در مناطق مورد نظر جابجا نمود. در زمان هشت سال دفاع مقدس توانستیم با بکارگیری کامل ترابری غیر نظامی، دشمن بعثی را فریب داده و عملیاتهای غرور آفرینی انجام گردید.

۶- اطلاعات و ارتباطات بومی، امن و پایدار:

با توجه به نقش مهم اطلاعات در تصمیم گیری، ابتدا باید سامانه جامع آماد و پشتیبانی، رایانه‌ای (مکانیزه) شود و پایگاه داده‌ها در این حوزه ایجاد شوند، سنجش مبتنی بر پایگاه داده تشکیل شده، پایگاه دانش ایجاد شود و با استفاده از فناوریهای هوش مصنوعی، هوش رقابتی، هوش تجاری و هوش راهبردی به سطح مناسبی از هوش سازمانی برسیم و در آینده راهبردهای آماد و پشتیبانی را بر مبنای گزارش وضعیت شاخصهای کلیدی راهبردی منتج از پایگاه داده‌ها تدوین نماییم.

۷- حمل و نقل سریع و بموقع با رعایت کلیه مباحث حفاظتی:

در جنگهای آینده سرعت و دقت با رعایت مباحث حفاظتی می‌تواند راه گشای تدابیر فرماندهان باشد. آماد و پشتیبانی باید بتواند در کمترین زمان ممکن اقلام مورد نیاز را در هر مکانی که مورد نظر فرماندهان باشد از قبل با برنامه ریزی صحیح و بعد از آن اقدام نماید این اقلام از

طریق سیستمهای هوایی، ریلی و جاده‌ای با رعایت کامل مباحث حفاظتی برنامه ریزی گردد تا خدشه‌ای به تدابیر فرماندهان نظامی وارد نگردد.

۸- رعایت کامل پدافند غیر عامل در ساخت تاسیسات آمادی:

هر گونه ساخت و سازی که در حوزه آمادی صورت می‌گیرد با توجه به پیشرفت فناوریهای دشمن و سنجنده‌های مورد استفاده باید بتوانیم با بکارگیری کامل پدافند غیر عامل محیطی امن برای ذخیره سازی اقلام آمادی ایجاد نماییم.

۹- برنامه ریزی هوشمند جهت تغذیه گرم، سرد و جیره عملیاتی:

در حوزه تغذیه با توجه به ذائقه‌های متنوع موجود در کشور باید در جنگ آینده برنامه ریزی را جهت تغذیه گرم در مناطق با رعایت کامل اصول بهداشتی انجام گردد، غذای گرم می‌تواند در روحیه افراد تأثیر مستقیم گذاشته و با دلگرمی بیشتر به فعالیتهای خود ادامه دهند. تجربه کاملی در هشت سال دفاع مقدس در این خصوص بدست آمده است.

۱۰- سیالیت و انعطاف:

سیالیت و انعطاف پذیری آماد و پشتیبانی باید از طریق ارتقاء تطابق پذیری، افزایش قابلیت پیشینی حوادث و رویدادهای غیرمنتظره، قابلیت طرحریزی کوتاه مدت و میان مدت ضربتی، تنظیم برنامه‌های فرعی یا کمکی، پراکندگی مراکز آمادی، تنوع مسیرهای پشتیبانی و پشتیبانی محلی، بومی و مردمی افزایش یابد.

منابع

- ادیبی سده، مهدی (۱۳۸۱). جامعه شناسی جنگ و نیروهای نظامی، تهران: انتشارات سمت.
- باقری، محمد حسن (۱۳۸۷). جنگ آینده از منظر آماد و پشتیبانی، علوم و فنون نظامی، (۱۱)، ۶۹-۹۱.
- بیطرف، احمد و جان محمدی، منصور (۱۴۰۱). مروری بر زمینه های مدیریت علمی تدارکات سپاه در دوران دفاع مقدس، مجموعه مقالات همایش جایگاه علم و فناوری در دفاع مقدس.
- بیطرف، احمد؛ عیسانی، حسین و قنبریان، حسین (۱۴۰۱). الگوی مدیریت علمی تدارکات سپاه در دفاع مقدس، مجموعه مقالات همایش جایگاه علم و فناوری در دفاع مقدس.
- جان محمدی، منصور، بیطرف، احمد (۱۴۰۱). الگوسازی از سبک مدیریت علمی و فناوریانه خبرگان تدارکات سپاه در دوران دفاع مقدس، مجموعه مقالات همایش جایگاه علم و فناوری در دفاع مقدس.
- حیدری، کیومرث و عبدی، فریدون (۱۳۹۱). جنگهای آینده و مشخصات آن با تحلیلی بر دیدگاه برخی صاحب نظران نظامی غرب، مدیریت نظامی، (۱۲)، ۴۳-۷۶.
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳). سخنرانی‌های مقام معظم رهبری، قابل دسترس از www.Khamenei.ir
- خلیلی، سعید و امامیان، سهیل (۱۴۰۱). ارائه یک الگوی لجستیکی جدید و ترکیبی برای جنگهای آینده (با تاکید بر جنگ نامتقارن)، هشتمین کنگره ملی تازه یافته در مدیریت و مهندسی صنایع با تاکید بر توانمندی و هوش رقابت - مجموعه مقالات.
- دودانگه، محمود و حمیدی، علی (۱۳۹۱). لجستیک و کارکردهای آن، مجموعه مقالات منتشر شده در مرکز مطالعات و پژوهش‌های لجستیکی.
- ستاری خواه، علی و خادم دقیق، امیر هوشنگ (۱۳۹۵). ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، آینده پژوهی دفاعی، (۱)، ۲۷-۴۴.
- شاه محمدی، محمد (۱۴۰۱). راهبردهای برونسپاری آماد و پشتیبانی در نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران، آماد و فناوری دفاعی، (۱۶)، ۵-۱۱.
- صراف جوشقانی، حسن و غفاری توران، حسین (۱۳۹۱). بهینه کاوری در مدیریت زنجیره تامین نظامی، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های لجستیکی دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- علیزاده، عزیز (۱۳۸۸). بررسی سناریوهای جنگ آینده با تاکید بر فناوریهای دفاعی، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی.
- غلامی، محمود؛ فرهادی، علی؛ وثوقی نیری، عبدالله و فرخی، مسلم (۱۴۰۰). الگوی ارزیابی عملکرد مدیران آماد و پشتیبانی با رویکرد جهادی، مطالعات منابع انسانی، (۳)، ۱۱-۱۷۰-۱۹۴.
- نصرت پناه، سیاوش و کریمی، احمد (۱۳۹۴). ارائه الگوی پشتیبانی آمادی در مقابله با بحران، مدیریت بحران، (۲۴)، ۷-۳۸.

- Baghalian, A., Rezapour, S., & Farahani, R. Z. (2013). Robust supply chain network design with service level against disruptions and demand uncertainties: A real-life case. *European Journal of Operational Research*, 227(1): 199-215.
- Rietjens, B., van Kampen, T., & Grant, T. (2010). Logistics planning and control: lessons learned in- Afghanistan. In *Managing Military Organizations* (pp. 115-128). Routledge.
- Tabrizi, B. H., & Razmi, J. (2013). Introducing a mixed-integer non-linear fuzzy model for risk management in designing supply chain networks. *Journal of Manufacturing Systems*, 32(2): 295-307.